

Hanna Lehto 27.2.02 / mlv

Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen
inventointiprojekti

KAJAANI - KAJANA

Kaupunkiarkeologinen inventointi

Teemu Mökkönen 2001
Museovirasto
Rakennushistorian osasto

ARKISTO JA REKISTERITIEDOT

Kohde: KAJAANI, isoavihaa (1713-1721) vanhempi kaupunkialue
Kuntanro: 205

Tutkimus: Kajaanin kaupunkiarkeologinen inventointi. Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen inventointiprojekti
Ajoitus: Kajaanin linnan rakentaminen aloitettiin 1604. Linnan paikalla on sijainnut venäläisten annaalien tietojen perusteella yksinkertainen paaluväestös jo 1500-luvulla. Kaupunki perustettiin linnan vierelle vuonna 1651.

Peruskartta: 3431 12 KAJAANI

Tutkimuslaitos: Museovirasto, rakennushistorian osasto
Kenttäyönjohtaja: Teemu Mökkönen
Kenttäyöaika: 12.-16.6. 2001
Tutkitun alueen laajuus: 0,182 km²
Tutkimuksen kustantaja: Museovirasto, rakennushistorian osasto

Mustavalkonegatiivit: MV/RHOA 124995: 1-24.

Aikaisemmat arkeologiset tutkimukset:

Tutkimus	Vuosi	Tutkimusluvan tontti	Tutkimuslaitos	Johtaja	Raportti
Kaivaus	1950	Joen pohjoisranta	Muinaistieteellinen toimikunta	N. Cleve	Rakennusten jäännöksiä Teppananmäellä 1950
Tarkastus	1958	1-1-6	Muinaistieteellinen toimikunta	A. Sinisalo	Vanhan raatihuoneentontin rakennusjäänteet 1957
Valvonta	1998	Raatihuoneentori	Kainuun museo	J.-P. Joona	Jälkityövaihe
Maatutkaimittaus	2000	Kajaanin linna		T. Herronen	GPR surveys at Kajaani castle
Kaivaus	2001	Kajaanin linna	Museoviraston rakennushistorian osasto ja Kainuun museo	T. Mökkönen	Kajaanin linnan koekaivaus 12.-14.6. 2001

Kirjallisuus:

- Castrén, Eric 1754:** *Historisk och oeconomisk beskrifning öfwer Cajanaborgs län, med wederbörandes tilstådielse under oeconomiae professorens och Kungl.Sv. wettensk. Academiens Ledamots Herr Pehr Kalms inseende, för Magister krantsens ärhållande, ti almänt ompröfwande framgifwen i Åbo Academ. öfre sal, den 13. Junii 1754.* Åbo.
- Ervasti-Julku, Liisa 1977:** Neljä karttaa Kajaanista. *Faravid 1.*
- Gardberg, C.J., Ranta, R., Nikula, O., Lilius, H. 1981:** *Suomen kaupunkilaitoksen historia 1. Keskiajalta 1870-luvulle.* Vantaa.
- Gebhard, Hannes 1890:** Kajaanin linnasta. *Suomen muinaismuisto-yhdistyksen aikakauskirja XI.*
- Keränen, Jorma 1986:** Uudisraivauksen ja rajasotien kausi. *Kainuun historia I.* Kajaani.
- Kauppila, Raili 1988:** *Raatihuone Kajaanin kaupungissa.* Kajaani.
- Kostet, Juhani 1995:** *Cartographia urbium Finnicarum.* Suomen kaupunkien kaupunkikartografia 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa. *Monumenta Cartographica Septentrionalia 1.*
- Kronqvist, Ivar 1938a:** Kajaanin linnan rakennushistoriaa. *Suomen museoliiton julkaisu 6.* Kuopio.
- Kronqvist, Ivar 1938b:** Kajaanin linnan rakennushistoriaa viime vuoden kaivaustutkimusten valaisemana. *Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja XLVIII.*
- Kulomaa, J.K. 1998:** *Kainuun kansan waiheita vv. 1500-1900.* Jyväskylä.
- Lilius, Henrik 1978:** Neljä karttaa 1700-luvun Kajaanista. *Faravid 2.*
- Lilius, Henrik 1980:** Kajaanin raatihuoneentori - torin synty ja rakennusvaiheet 1860-luvulle. *Scripta Historica VI.*
- Lilius, Henrik 1981:** Kaupunkirakentaminen 1617-1856. *Suomen kaupunkilaitoksen historia 1. Keskiajalta 1870-luvulle.*
- Lilius, Henrik 1985:** *Suomalainen puukaupunki.* Tønder.
- Lilius, Henrik 1988:** Kaupunkirakennustaiden suurvalta-ajalla. *Ars. Swuomen taide 2.* Keuruu.
- Messenius, Johannes 1932** (Suom. O.V. Itkonen): *Johannes Messeniuksen Suomen riimi-kronikka: esihistoriallinen osa.* Helsinki.
- Messenius, Johannes 1985:** *Ex Johannis Messenii Scodia illustrata, tomus x seu Chronologia de rebus venedarum borealium, ad Scondiam jurepertinentium, Scilicet Finnonum, et Curladorum ab.* (näköispainos alkuperäisestä 1700-1705). Oulu.
- Messenius, Johannes 1997** (Suom. Eero Välikangas *et al.*): *Suomen kronikka.* Tampere.
- Museovirasto 1975:** *Linnat ja linnoitukset. Museovirasto, Rakennushistorian osasto 1/1975.* Helsinki.
- Olsson, Harald 1944:** Johannes Messenius' Scandia illustrata. Lund.

Palokangas, Markus et al. (toim.) 1978: *Keski- ja Pohjois-Suomen rauniolinnat*. Helsinki.

Tyrkkö, Martti 1948: *Kajaanin historia II. v.v. 1717-1809*. Kajaani.

Vartiainen, A. 1931: *Kajaanin kaupungin historia I*. Kajaani.

Väisänen, Heino 1998: *Kainuun kansan vaihteita vv. 1500-1900*. Jyväskylä.

Painamattomat lähteet: **Cleve, Nils 1950:** *Rakennusten jäännöksiä Teppanamäellä 1950*. Tutkimusraportti. Museoviraston historian osaston topografinen arkisto.
Mökkönen, Teemu 2001: *Kajaanin linnan koekaivaus 12.-14.6. 2001*. Tutkimusraportti. Museoviraston rakennushistorian osaston arkistossa.
Sinisalo, Antero 1957: *Vanhan raatihuoneentontin rakennusjäänteet 1957*. Tarkastuskertomus. Museoviraston historian osaston topografinen arkisto.

HANKEREKI: historiallisen ajan arkeologian hankerekisteri. <http://kytta.nba.fi/hanke/default.htm>

WWW-sivuja: <http://www.panoraama.com/kainuu/> Runsaasti ilma- ja panoraamakuvia Kajaanin keskustasta, linnasta ja linnan ympäristöstä sekä muualta Kainuusta.

Alkuperäisen raportin säilytys:

Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto (MV/RHOA), Helsinki.

Museoviraston rakennushistorian osaston kaupunkiarkeologiatietokannan pääkortin sisältö

Pääkortti

Kajaani

Kajana

Kunta 205

Perustamisvuosi

1651

Yleistä

- Pietari Brahen vapaaherrakuntaansa perustama.
- Alkuperäinen asemakaava nykyisen pohjana.
- Pääosa 1600-luvun asutuksesta sijaitsi kaupunkialueen itäosassa, länsiosa eli linnanpuoleinen osa kaupunkia oli harvaan rakennettu.
- Tonttien sisäosat olivat rakentamattomia. Paljon autiotontteja, jotka olivat niittyinä ja viljelyksinä.
- Maaperän kosteuden vuoksi kadut oli katettu puulla ainakin 1700-luvun

Rakennukset

- Kirkko rakennettiin 1653-1656, venäläiset polttivat sen 1716.
- Kajaanin linnan rakentaminen aloitettiin noin 1605. Linna räjäytettiin 1716.
- Isonvihan jälkeen linnaa jälleenrakennettiin verkkaisesti. Tuolloin linnassa oli yhä komendantti ja muutama vahtisotilas.
- Rannassa oli linnan ja kaupungin myllyjä.

Isonvihan tuhot

Suuren Pohjan sodan aikana ns. sarkasodassa 1712 paloi suuri osa kaupunkia. Linnan komentaja käytti osan kaupungin rakennuksista linnoituksen vahvistamiseen ja poltti loput v. 1715. Linnan piirityksen yhteydessä 1716

Muuta

Yhteystietoja

- Kainuun museo, Kajaani (arkeologi Esa Suominen)
- Kainuun ympäristökeskus, Kajaani (kaava-asiat: Esa Ollikainen)
- Kajaanin kaupunki, maankäyttö (kaupungeingeodeetti Timo Soininen), kunnallistekniikka (työpäällikkö Leo Räsänen)

www-museo

<http://www.kajaani.fi/index.htm> hieman korkeammalle.

www-kaupunki

<http://www.kajaani.fi/kotisivu.htm>

www-yke

<http://www.vyh.fi/kai/kai.htm>

www-muu

KAJAANI

Kaupunkiarkeologinen inventointi

Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen inventointiprojekti

SISÄLLYS

1. INVENTOINNIN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	2
2. KENTTÄTYÖT	4
3. KAJAANIN ASEMAKAAVAN JA VÄESTÖN KEHITYS SEKÄ KAUPUNKIPALOT	4
3.1 ASEMAKAAVAN KEHITYS	4
3.2 VÄKILUVUN ANTAMA KUVA 1600-LUVUN ASUTUSKEHITYKSESTÄ.....	9
3.3 TULIPALOT 1800-LUVUN ALKUPUOLELLE	10
4. AIKAISEMMAT ARKEOLOGISET TUTKIMUKSET	11
5. KATU-, TORI- JA PUISTOALUEET	12
6. ALUEIDEN LUOKITTELU JA LUOKITTELUN PERUSTEET	13
7. RAPORTIN LAATIMINEN	14
8. INVENTOINNIN TULOKSET	14
8.1 TUTKIMUKSELLISESTI MIELENKIINTOISET ALUEET	14
8.2 KAJAANIN KAUPUNKIARKEOLOGINEN POTENTIAALI	15
9. ASEMAKAAVAN RAKENNUSOIKEUDET JA SUOJELLUT RAKENNUKSET	15
10. YHTEENVETO	16

LIITTEET

Liite 1	Peruskarttaote
Liite 2	Inventointialueen rajaus
Liite 3	Vanhat kaupunkimittaukset ja kartat asemoituina nykyisen kaavakartan päälle
Liite 3.1	Vuoden 1659 perspektiivipiirros
Liite 3.2	Vuoden 1764 kartta
Liite 3.4	Vuoden 1804 kartta
Liite 4	Kunnallistekniikka
Liite 5	Tutkimuksellisesti ja suojelullisesti mielenkiintoiset alueet
Liite 5.1	Koko tutkimusalue
Liite 5.2	Tutkimusalueen pohjoisosa
Liite 5.3	Tutkimusalueen eteläosa
Liite 6	Tutkimuksellisesti ja suojelullisesti mielenkiintoiset isoavihaa vanhemman rakennuskäytön suhteen epävarmat tontit
Liite 7	Asemakaava ja inventoinnin tulokset
Liite 8	Kohdeluettelo (4 sivua)
Liite 9	Kohdekuvaukset (8 sivua)
Liite 10	Tonttien rakennuskanta (3 sivua)
Liite 11	Negatiiviluettelo (3 sivua)
Liite 12	Kuvataulut (5 sivua)

KAJAANI

Kaupunkiarkeologinen inventointi

Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen inventointiprojekti

Teemu Mökkönen

1. Inventoinnin lähtökohdat ja tavoitteet

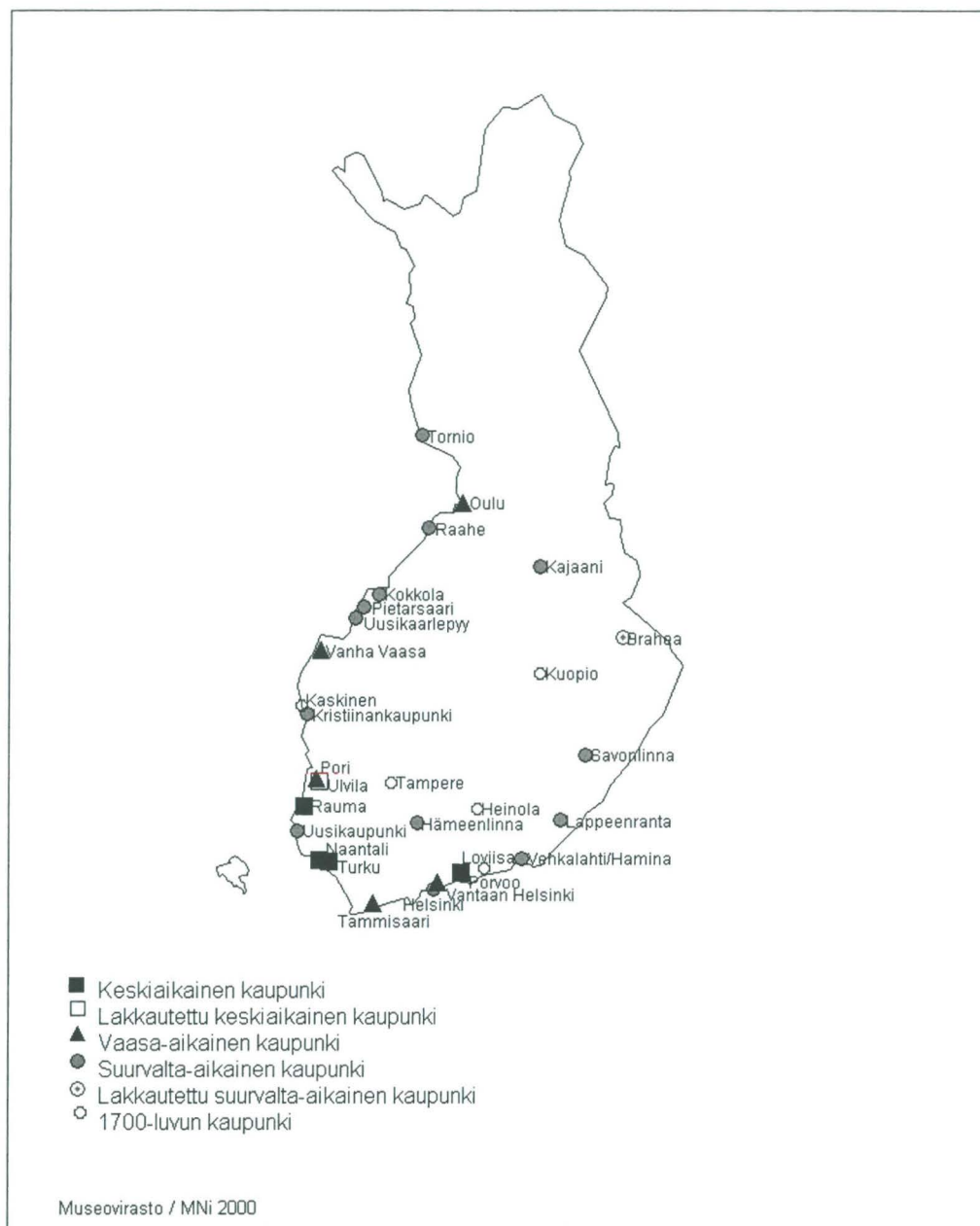
Suomen aiemmat kaupunkiarkeologiset inventoinnit ovat keskittyneet keskiaikaisiin kaupunkeihin, joiden arkeologinen inventointi toteutettiin jo 1980-luvulla (Turku, Porvoo, Rauma ja Naantali, ks. Museoviraston ja Turun maakuntamuseon julkaisusarja *Keskiajan kaupungit - Medeltidsstaden*). 1990-luvun aikana kiinnostus kasvoi myös keskiaikaa nuoremman ajan arkeologista tutkimusta kohtaan. Keskiaikaa nuorempien kaupunkien arkeologista inventointia ei kuitenkaan ole ennen inventointiprojektia Suomessa tehty muualla kuin Helsingissä¹. Projektissa tähän mennessä inventoituja kaupunkeja ovat Tornio, Kokkola, Uusikaupunki ja Tammisaari².

Kajaani oli viides kenttätutkimuskohde jo vuonna 1998 käynnistyneessä Museoviraston Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkien inventointiprojektissa (ks. Kuva 1). Kajaanin jälkeen vuonna 2001 kaupunkiarkeologinen inventointi tehtiin Kristiinankaupungissa ja Raahessa. Inventoinnin tavoitteena oli kartoittaa, millä alueella Kajaanin 1600-luvun ja 1700-luvun alun kaavoitetun kaupunkialueen kerrostumat ovat todennäköisesti säilyneet ja millä tuhoutuneet. Kajaanissa tutkimus tapahtui vanhan ruutuasemakaavan alueella. Inventoinnin perusteella määritettiin muinaismuistolain koskemat alueet.

Kaupunkiarkeologisen inventoinnin lähtökohdat poikkeavat huomattavasti perinteisestä esihistoriallisesta muinaisjäännösinventoinnista. Kaupunkiarkeologisessa inventoinnissa muinaisjäännöksen sijainti ja rajat ovat jo ennalta tunnettuja. Tunnettujen rajojen sisällä määritellään eri alueiden säilyneisyys ja rakentamisen alun ajankohta käytettävissä olevien lähteiden ja paikan päällä tapahtuvan maastotarkastuksen avulla. Inventoinnin yhteydessä ei kaiveta koekuoppia, joten inventoinnin tuloksena saadut säilyneisyysluokat ovat vain todennäköisyyksiä. Arkeologian ja historian tutkijoille inventoinnin tulokset antavat kuitenkin kuvan siitä, mitä on jo menetetty ja mitä on vielä jäljellä. Inventointi tarjoaa myös kaavoittajille ja rakennuttajille jo etukäteen tiedon todennäköisistä muinaisjäännösalueista, joilla on syytä varautua toimenpiteisiin ennen tuhoavan rakentamisen aloittamista.

¹ ks. Markku Heikkisen julkaisu *Vaasa-ajan kaupungit 1*, ks. myös Helsingin kaupungin museon julkaisu *Narinkka 1994*.

² Inventointiraportit Teemu Mökkönen 2000: Tornio Suensaari – Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen inventointi. MV/RHOA., Teemu Mökkönen 2001: Kokkola – Karleby. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen inventointiprojekti. MV/RHOA ja Teemu Mökkönen 2001: Uusikaupunki – Nystad. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen inventointiprojekti. Tammisaari on vielä raportointivaiheessa.

Kuva 1. Suomen 1800-lukua vanhemmat kaupungit.

Inventoinnin avulla pyritään luomaan tilanne, jossa eri kaupungit ovat arkeologian osalta keskenään tasavertaisessa asemassa. Muinaismuistolaki koskee kaupungeissa ennen vuotta 1809 rakennettua aluetta, mutta erityistä huomiota kiinnitetään ennen isoavihaa (1713-1721) rakennettuun alueeseen. Inventoinnin tuloksena valmistuva perusselvitys antaa kaavoitukselle, tutkimukselle, suojelulle ja rakentamiselle selkeän lähtötilanteen. Museoviraston Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkien inventointiprojektin avulla pyritään mahdollistamaan: 1) Muinaismuistolain tarkoituksenmukainen, enna-

koiva ja tasapuolinen käyttö, 2) Suojelun, kaavoituksen, tutkimuksen ja rakentamisen yhteensovittaminen ja 3) Kokonaisvaltainen kaupunkiarkeologinen tutkimus. Projektin aikana pyritään myös määrittelemään kaupunkiarkeologinen toimintamalli ja tutkimusstrategiat.

2. Kenttätyöt

Ennen kenttätutkimusvaihetta Kajaanista oli jo kerättyä perustiedot (mm. tulipalot, väkiluku, kartat, arkeologiset tutkimukset) kaupunkiarkeologiatietokantaan ja osa vanhoista asemakaavakartoista oli muutettuna digitaaliseen muotoon nykyisen kaavakartan kanssa samaan mittakaavaan. Yleensä jälkityöväiheessä vanhojen karttojen digitoitintilannetta on parannettu digitoimalla kaikki mahdolliset kartat. Kajaanin osalta tilanne on heikompi, sillä ensimmäinen tarkkoihin mittauksiin perustuva kaupunkikartta on vasta vuodelta 1764. Kaupungista on myös vanhempia karttaluonnoksia ja suunnitelmakarttoja, joiden digitoiminen nykyisen asemakaavan päälle ei kuitenkaan ole mielekästä suurien epätarkkuuksien takia. Kaavakarttapohjana käytettiin Kajaanin kaupungin tuottamaa digitaalista kartta-aineistoa.

Kajaanin kaupunkiarkeologisen inventoinnin kenttätyöväiheeseen käytettiin yhteensä 5 työpäivää (12.-16.6. 2001). Tuona aikana Kajaanin isoavihaa (1713-1721) vanhemmalla kaupunkialueella sijaitsevat nykyiset tontit käytiin yksi kerrallaan läpi (ks. Liitteet 1 ja 2). Jokaisesta kerrostumiltaan todennäköisesti kokonaan tai osittain säilyneestä tontista kirjattiin nykyinen rakennuskanta. Kunnallisteknisten kaivantojen vanhoihin kerrostumiin kohdistunut tuhoava vaikutus selvitettiin kunnan virkamiehiltä saatujen karttojen avulla. Jokaisesta kohteesta täytettiin inventointilomake, josta tiedot siirrettiin kaupunkiarkeologiseen inventointitietokantaan. Lisäksi tonttien säilyneet alueet hahmoteltiin kantakarttaan sekä tonteista otettiin yleiskuvia. Todennäköisesti kerrostumiltaan täysin tuhoutuneista tonteista ei kirjattu lainkaan tietoja. Tonteilla mahdollisesti säilyneiden kerrostumien ikäys tehtiin vanhojen karttojen ja historiallisten tietojen avulla (kaupunkimittauksiin perustuvista kartoista lisää seuraavassa luvussa 3).

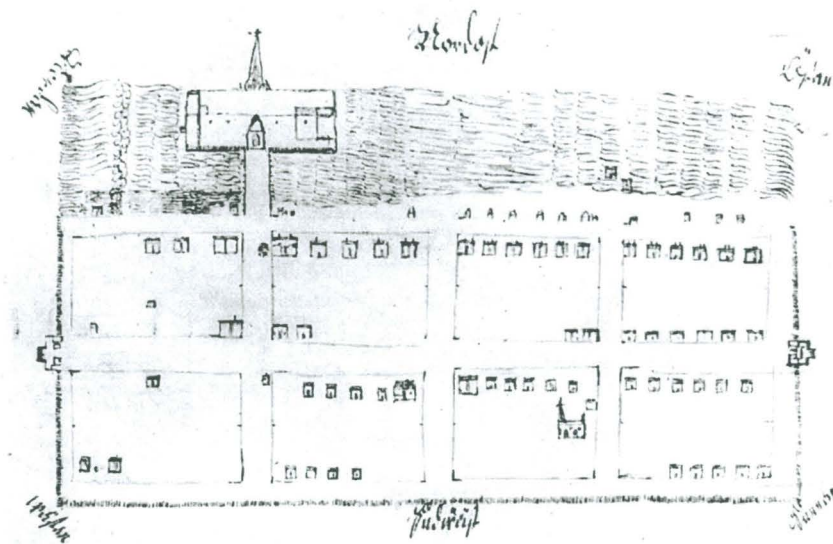
3. Kajaanin asemakaavan ja väestön kehitys sekä kaupunkipalot

3.1 Asemakaavan kehitys

Kartat

Vanhin Kajaanin asemakaavasta kertova esitys on Kajaanin vapaaherrakunnan tarkastuspöytäkirjaan kuuluva perspektiivipiirros vuodelta 1659 (Kuva 2). Pietari Brahen kreivikuntansa hallinnolliseksi kesukseksi vuonna 1651 perustama kaupunki kuvataan piirroksessa tulliaidan ympäröimänä ruutuasemakaavan omaavana kaupunkina. Kaupungin vanhimman asemakaavan suunnittelijaksi on arveltu Brahen ”hovikaavoittajaa” maanmittari Claes Claessonia.

Piirroksessa esitetty Kajaani vastaa jo pitkälti nykyisen Kajaanin keskustaa (Liite 3.1). Piirroksessa kuvatut pitkittäiskadut vastaavat nykyisiä Brahenkatua ja Kauppakatua

Kuva 2. Kajaanin vapaaherrakunnan vuonna 1659 laadittuun tarkastuspöytäkirjaan kuuluva kartta. (Lähde: Vartiainen 1931: 137.)

(1600-luvun Pitkäkatu). Kuvattuina ovat myös nykyiset poikittaiskadut: Linnankatu, Kirkkokatu ja Koivukoskenkatu. Nykyinen Kauppakatu toimi tuolloin kaupungin läpi kulkevana pääkatuna, jonka molemmissa päissä oli tullihuoneet (nykyiset Ämmänkoskenkadun ja Lönnrotinkadun risteykset). Piirroksesta ilmenee kaupunkialueen asutuksen hajanaisuus ja tyhjien tonttien suuri määrä. Kuvassa on esitettyä erityyppiset rakennukset. Kauppakadun ja Kirkkokadun risteykseen on kuvattuna pappila ja koulutalo. Ämmänkosken partaalta löytyy linnan mylly.

Kajaanin vanhimman kuvallisen esityksen asemoiminen nykyisen kantakartan päälle onnistui yllättävän hyvin ottaen huomioon, että kysymyksessä on vain luonnos (Liite 3.1). Vaikka rantaviiva, sillat ja linna ovat kuvattuina piirroksessa huolimattomasti ja suhteiltaan vääristyneinä, vaikuttaa itse kaupunkialueen kuvaus vastaavan todellisuutta huomattavasti paremmin. Ainoa ihmetystä herättävä yksityiskohta on kuvatun kirkon sijainti, joka poikkeaa suuresti nykyisestä kirkon sijainnista. Kajaanin ensimmäinen kirkko valmistui v. 1653 ja tuhoutui isonvihan aikana vuonna 1716. Vuoden 1659 piirroksessa kirkko on kuitenkin paikalla, joka sijoittuu nykyisen Pohjolankadun itäpuolelle nykyisen kirkon paikan ollessa kadun länsipuolella. Kajaanin pitäjän nimismies kertoo 19.10.1653 Pietari Brahelle lähettämässään kirjeessä, ettei kirkolle löytynyt sopivaa paikkaa linnan läheisyydestä vaan kauempaa, kuitenkin kaupunkiaitauksen sisäpuolelta.³ Onkin täysin mahdollista, että isonvihan jälkeen vuonna 1734 valmistunut kirkko rakennettiin eri paikalle kuin ensimmäinen Kajaanin kirkko.

Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen läntisen korttelirivin lounaisreuna on oletettavasti jatkunut nykyiselle Pohjolankadulle. Vaikka kyseessä on vain mittauksiin perustumaton piirros, 1600-luvun rakennettu korttelialue on hyvinkin saattanut jatkua lähelle Pohjolankadun lounaisreunaa. Kajaanin ensimmäisen asemakaavan korttelit olivat kaikki likimain samankokoisia. Alkuperäisessä asemakaavassa yhden korttelin muodostivat nykyisten Kauppa- ja Brahenkadun väliin jäivät kaksi korttelia, joita nykyisin Välikatu erottaa toisistaan. Jos alkuperäisen asemakaavan läntinen korttelirivi on ollut yhtä leveä kuin nykyisen Kauppa- ja Brahenkadun väliin jäävä matka, korttelialueen lounaisreuna on todellakin sijainnut Pohjolankadun lounaisreunalla saakka.

³ Vartiainen 1931: 108.

1600-luvun lopun Kajaanista ei ole edellä esitellyn piirroksen lisäksi muita kuvallisia esityksiä. Kaupunki ja Kajaanin linna tuhoutuivat täydellisesti isonvihan aikana vuonna 1716. Sodan aikana vuonna 1712 kaupungin eteläosat olivat jo palaneet, ja tuho täydentyi neljä vuotta myöhemmin venäläisten polttaessa lopun kaupungin ja kirkon.

Seuraavaksi vanhimmat Kajaanian kuvaavat kartat ovat 1700-luvun alkupuoliskon kolme suunnitelmakarttaa. Näiden karttojen ajoituksista on esitetty kahdessa artikkelissa hyvin eriäviä mielipiteitä. Seuraavassa seuraan Liliuksen (1978, 1980) ajoituksia, jotka sopivat paremmin yhteen Kajaanin ja Kajaanin linnan jälleen rakennuksen kanssa kuin Ervasti-Julun (1977) esittämät ajoitukset.

Isonvihan (1713-1721) jälkeen ensimmäinen Kajaanian esittävä kartta linnoituskapteeni Pehr Cedersparren kaupungin linnoitus ja asemakaavasuunnitelma vuodelta 1731⁴ (Kuva 3). Suunnitelmassa kaupungin korttelijakoa on muutettu, kaupunkialuetta pienennetty ja kaupunki on ympäröity palisadilla. Cedersparren suunnitelma jäi kuitenkin toteutumatta. Jo olemassa olevaa kaupunkirakennetta ei ryhdytty muuttamaan.

Seuraava Kajaanian esittävä kartta on signeeraamaton kaavamainen esitys kaupunkialueesta (Kuva 4). Kartta ajoittuneen vuoden 1738 vaiheille⁵. Kartta on ainoa tässä käsiteltävä kartta, johon on merkittynä myös joen pohjoispuolella sijaitsevia linnalle kuuluvia rakennuksia.

Liliuksen (1977, 1980) vuoteen 1739 ajoittama Kajaanin puolustus suunnitelma on signeeraamaton vain puolustuksellisiin seikkoihin keskittyvä luonnos kaupungin alueesta (Kuva 5)⁶. Kyseessä on todennäköisesti linnan komendantti Didrik Trolliin tekemä suunnitelma kaupungin linnoittamiseksi. Tähän viittaavat kartassa esiintyvät kolme palisadivyöhön liittyvää tykkipatteria, jotka kuuluivat juuri Trolliin suunnitelmaan. Kuvassa on esitettyjä rakennuksia ovat vain linna, kirkko ja komendantin talon rakennukset (myöhemmin samalla paikalla sijaitsi raatihuone).

Kajaanin ensimmäinen tarkkoihin mittauksiin perustuva kartta on Gabriel Barckin laatima kartta vuodelta 1764 (Kuva 6, Liite 3.2). Kartasta ilmenee kaupunkialueen rakennetut tontit sekä peltona ja niittynä olevat alueet. Ainoat karttaan merkityt rakennukset ovat kirkko ja joen rantaan sillan eteläpuolelle merkityt kruunun aitat ja makasiinit.

Asemakaavan ja asutuksen kehitys kaupungin perustamisesta 1800-luvun alkuun

Vuonna 1651 perustetun Kajaanin todennäköisesti Claes Claessonin suunnittelema alkuperäinen asemakaava on säilynyt pääpiirteissään nykypäivään asti. Vuoden 1659 piirroksessa esitetyn kaupungin rakennukset olivat sijoitettuina tonteille hyvin vapaamuotoisesti ja kortteleiden väliset kadut olivat hyvin huonokuntoisia.

Isonvihan jälkeen täysin tuhotun kaupungin uudelleenrakentamiseen liittyvät suunnitelmat nivoutuvat yhteen Kajaanin linnan jälleenrakentamisen ja Kajaanin kaupungin linnoittamisen kanssa. 1730-luvulla tehtiin yksi uusi asemakaavaehdotus ja kaksi ehdotusta kaupungin linnoittamiseksi. Suunnitelmia ei toteutettu ja kaupungin uudelleen

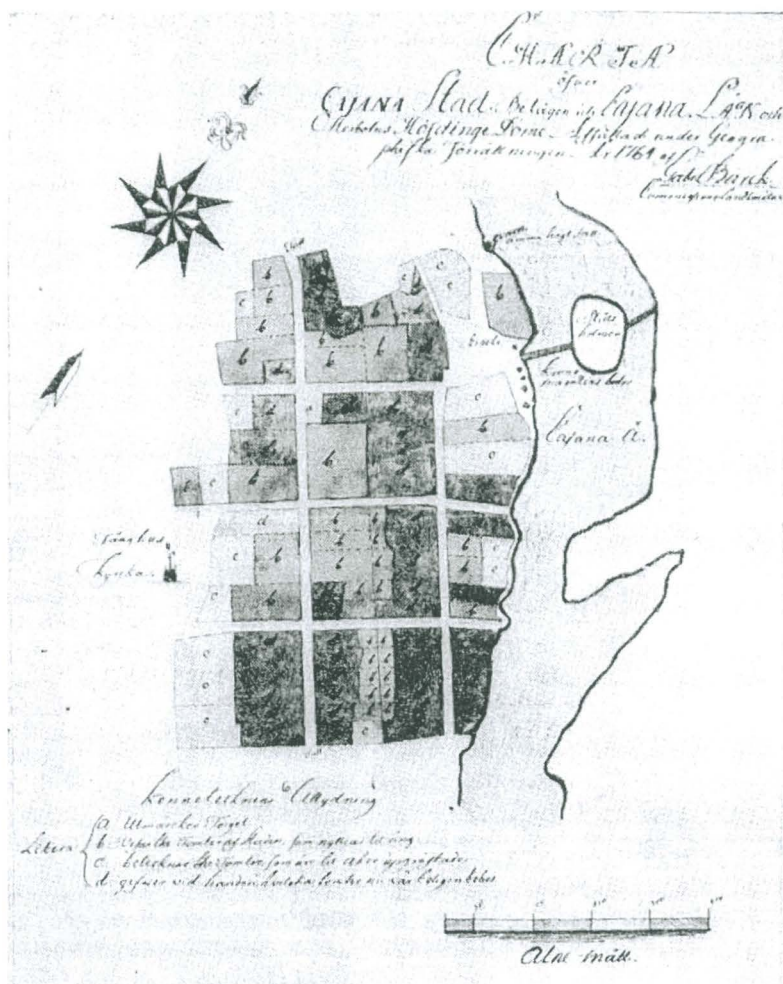
⁴ Ervasti-Julku ilmoittaa saman ajoituksen (1977:214).

⁵ Ervasti-Julku (1977:165) esittää karttaa tehdyksi vuoden 1745 jälkeen.

⁶ Ervasti-Julku (1977:158-160) esittää karttaa Cedersparren tekemäksi ja ajoittaa sen vuoteen 1731.

Vuosi	Otsikko	Nimi	Selite	Viite	Originaali	Huom.
1659			Kaupunkialuetta kuvaava perspektiivipiirros. Kirkko, linna, asuinrakennukset, mylly, ranta-aitat, tulli-portit ja tulliaita sekä korttelit esitettynä.	Lilius 1980: kuva 5; 1985: kuva 15; 1988:71; Vartiainen 1931:137.	Ut. känd proven. nr. 419 (kartavd. m. form.). Riksarkivet (RA).	Antaa hyvän kuvan kaupungin rakennuskannasta. Kuva 2 ja Liite 3.1
1731		Pehr Cedersparre	Toteutumaton kaupunkisuunnitelma. Uusi korttelijalo ja kaupunkia ympäröivä palisadivyö.	Ervasti-Julku 1977:161; Lilius 1980: kuva 6.	Svenska krigs-arkivet: Utländska kartor. Stads- och fästnings-planer. Finland. Kajanebor-Kajana U001 (Mikrofilmi K4A1 9 Oulun yliopiston historian laitos)	Kuva 3.
1738	Grundritning öfwer Cajana Stadh	Claes Claesson	Kaavamainen esitys. Mahdollisesti tullilaitoksen tarpeisiin tehty kartta. Tullihuooneet, kirkko, linna, korttelit, mylly ja linnan joen pohjoisrannan rakennukset esitettynä.	Ervasti-Julku 1977:165; Lilius 1980: kuva 7.	Svenska krigs-arkivet: Utländska kartor. Stads- och fästnings-planer. Finland. Kajanebor-Kajana U001-366 (Mikrofilmi K4A1 9 Oulun yliopiston historian laitos)	Kuva 4.
1739		Dirik Troliin	Kajaanin kaupungin linnoitussuunnitelma. Huomioituina vain puolustuksellisia seikkoja. Kaupunkialueesta merkittynä vain linna, kirkko ja komendantin talo linnaa vastapäätä.	Ervasti-Julku 1977:158; Lilius 1980: kuva 9.	Svenska krigs-arkivet: Utländska kartor. Stads- och fästnings-planer. Finland. Kajanebor-Kajana U001-364 (Mikrofilmi K4A1 9 Oulun yliopiston historian laitos)	Kuva 5.
1764	Charta öfwer Cajana Stad belägen...	Olof Barck	Tarkka mittaus, joka osoittaa autiotonttien suuren määrään. Kaupunkialueen tontit, pellot ja niityt esitettyinä. Myös kirkko, mylly ja ranta-aittoja kuvattuina.	Ervasti-Julku 1978:167; Lilius 1980: kuva 8; 1985: kuva 20.	Riks arkivet, lantmät. Lev. 1892, nr 35 (kartavd., m.form.).	Kuva 6 ja Liite 3.2.
1794	Cajana stads grundrijtning enligt den till Öfverintendentscontoiret inlemnade carta. Rita. av. C. D. Gyllenberg aug. 1794.				UUB (inv.nr 55726, Gyllenborgs saml.)	
1801	Kajana stad	C. P. Hagström			UUB (I handskr. S 22, nr 112)	
1804	Staket Kajana	Peter Nymansson	Rakennetut ja rakentamattomat alueet eritelty.	Lilius 1980: kuva 10.	Valtionarkisto. Karttakokoelma 2D 21/4.	Liite 3.3

Taulukko 1. Kajaanin kaupunkialuetta kuvaavat kartat 1800-luvun alkuun.

Kuva 6. Gabriel Barckin mittauksiin perustuva kaupunkikartta vuodelta 1764. (Lähde: Lilius 1980: kuva 8.)

rakentaminen tapahtui vanhan 1600-luvun asemakaavan pohjalta.

Niin 1600-luvulla kuin 1700-luvullakin Kajaanin kaupunkialue oli harvaan asuttua – autiotonttien suuri määrä oli Kajaanille tunnusomainen piirre aina 1800-luvun lopulle saakka. Asuttuja tontteja oli molemmilla vuosisadoilla eniten joen varressa ja kaupungin itäpäässä. Verrattaessa vuosien 1659 ja 1764 tilannetta havaitaan asutuksen levinneen 1700-luvulla samoille paikoille kuin ennen kaupungin vuosina 1712 ja 1716 tapahtunutta tuhoa. 1600-luvulla kaupunkiasutus oli levinnyt laajemmalle alueelle kuin 1700-luvulla. 1800-luvun alun asutettu alue ei ole paljoa muuttunut sitten vuodesta 1764, ainoastaan tontit ovat jäsentyneet aiempaa säännöllisemmin katujen varsille (Liite 3.3).

3.2 Väkiluvun antama kuva 1600-luvun asutuskehityksestä

Kajaanin kaupungin tontti- ja rakennuskannasta kertovat vanhimmat kuvalliset esitykset (vuosilta 1659 ja 1764) kuvaavat väestömäärältään suurin piirtein samankokoista kaupunkia. Vuoden 1662 henkikirjaväkiluku oli 57 ja vuoden 1764 henkikirjaväkiluku 142. Väestönlaskussa tapahtuneiden muutosten takia näiden vuosien välisen todellisen väestömuutoksen ero on pienempi kuin numerot antavat ymmärtää. Kaupungin väkiluku oli 1600-luvun lopulla kuitenkin huomattavasti suurempi kuin vanhimpien kaupungin ra-

kennettua alaa kuvaavien esitysten aikana (taulukko 2). Tämän takia isoavihaa vanhemman kaupunkialueen rakennustiheys on oletettavasti ollut suurempi kuin vuoden 1659 piirroksen ja vuoden 1764 kaupunkikartan antama kuva.

Isonvihan jälkeen kaupunki jälleenrakennettiin tuhoa edeltäneen asemakaavan pohjalta. Vaikuttaisi todennäköiseltä, että vuoden 1659 piirroksen lisäksi myös vuoden 1764 kaupunkikartan kuvaamat rakennetut alueet ovat olleet rakennettuja jo ennen isoavihaa. Asuinrakennuksia on saattanut olla tätäkin tiheämmässä. Tiedot autiona olevista tonteista antavat tietoja kaupungin rakentamisesta. Vuoden 1764 kartassa olevista 63:sta tontista 14 on ollut autiona⁷.

Koska vanhan kaupunkialueen sisällä on runsaasti alueita, joiden isoavihaa vanhemmasta rakennuskäytöstä ei ole täyttä varmuutta ja jotka kuuluvat arkeologisesti mielenkiintoisiin kaupunkialueisiin, liitteeseen 6 on kerätty tontit joiden isoavihaa edeltänyt rakennuskäyttö ei selviä kuvallisista lähteistä. Käytännössä nämä ovat tontteja, joiden alueelle ei ole merkitty rakennuksia vuoden 1659 perspektiivipiirroksessa. Vuoden 1764 kaupunkikartan tontit, joiden alueella ei ole ollut asutusta vuoden 1659 perspektiivipiirroksen mukaan, ovat myös merkittynä liitteeseen 6 – siitä huolimatta, että näiden tonttien rakennuskäyttö jo ennen isoavihaa on hyvin todennäköistä.

Vuosi	Väkiluku	Selite
1662	57	henkikirjaväkiluku
1669	54	henkikirjaväkiluku
1675	73	henkikirjaväkiluku
1682	114	henkikirjaväkiluku
1692	117	henkikirjaväkiluku
1695	183	henkikirjaväkiluku
1696	277	henkikirjaväkiluku
1702	68	henkikirjaväkiluku
1749	112	henkikirjaväkiluku
1764	142	henkikirjaväkiluku

Taulukko 2. Kajaanin väestömäärän kehitys 1700-luvun loppupuolelle. Kajaanin ja koko Kainuun väestömäärä kasvoi voimakkaasti 1680- ja 1690-luvuilla ennen vuoden 1690-luvun loppupuolen katovuosia.

3.3 Tulipalot 1800-luvun alkupuolelle

Kajaanin ensimmäinen tulipalo tapahtui Suuren Pohjan sodan aikana ns. sarkasodassa vuonna 1712. Tuolloin kaupungin eteläpuoli tuhoutui palossa. Sodan pyörteissä kaupungin rakennuksia purettiin vuonna 1715 ja puuaines käytettiin linnan puolustusvarustusten vahvistamiseen. Tuho täydentyi vielä linnan piirityksen aikana vuonna 1716, jolloin venäläiset tuhosivat linnaa lähimpänä olleet säilyneet korttelit ja polttivat kirkon.

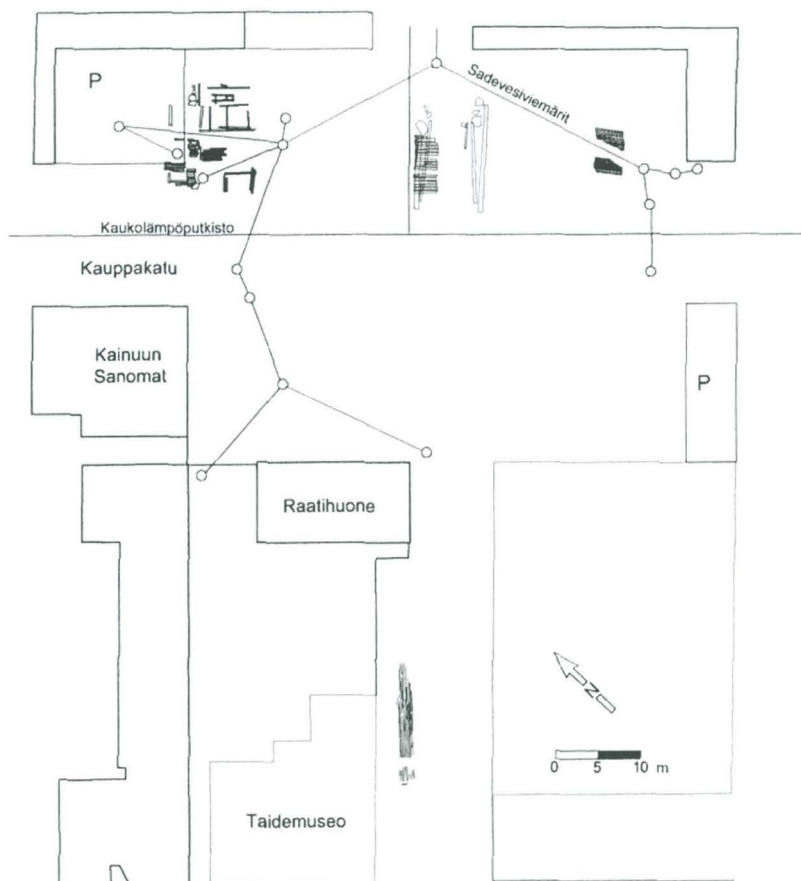
Uudenkaupungin rauhan (1721) jälkeen asutus palasi vähitellen Kajaaniin. Seuraavan kerran tuli teki tuhojaan kaupungissa heinäkuun 3.pnä 1775, kun tuli tuhosi kolmannes-

⁷ KA 9436 (läänintilit 1764), s. 69-72. Samassa lähteessä mainitaan myös ko. hetkenä Kajaanissa olleen 54 taloutta.

sa korttelissa yhteensä yhdeksän rakennusta⁸. Vuoden 1807 kesäkuun 18.pnä tapahtui suurpalo, jossa toisessa korttelissa valloilleen päässyt tuli tuhosi yhteensä 63 rakennusta. Tulipalossa tuhoutuneesta omaisuudesta on luettelo, joka antaa hyvän kuvan 1800-luvun alun kajaanilaistalosta.

4. Aikaisemmat arkeologiset tutkimukset

Vanhan Kajaanin keskustan alueella ei ole tehty kuin yksi varsinainen arkeologinen kaivaus vuonna 1998, jolloin Raatihuoneentoria muutettaessa kävelykaduksi työmaan valvonta muuttui kaivaukseksi kaivannoista paljastuttua puurakenteita. Torin itä- ja länsikulmasta löytyi hirsirakenteista kadunpohjaa, pohjoiskulmasta löytyi pari hirsirakennuksen pohjaa sekä nuoremman rakennuksen kivijalkaa (Kuva 7.). Puurakenteet olivat aikaisempien rakennustöiden tuhoamia. Torin länsikulmasta löytyi huonosti säilynyt rakennuksen pohja. Lisäksi löytyi kaksi kaivoa. Raatihuoneentorin löytöaineisto ajoittuu alustavasti pääosin 1700- ja 1800-luvuille. Torin pohjoiskulman rakennusten pohjien alimmista kerroksista löytyi muutama 1600-luvun lopun raha, mikä mahdollistaa myös rakennusten ajoittumisen 1600-luvulle.⁹

Kuva 7. Raatihuoneentorin vuoden 1998 muutostöiden yhteydessä tutkitut rakenteet ovat jäänteitä hirsipäällysteisestä kadusta ja talonpohjista. Luonnoskartan on piirtänyt J.P. Joonas.

⁸ Kihlakunnan kirjuriin Jacob Elvingin talon rakennukset syttyivät tuleen kolmannen korttelin tontilla n:o 48. Elvingin viisi rakennusta ja naapuritontin kaupunginviskaali Henric Ridellin neljä rakennusta paloiivat. Kyseessä oli mahdollinen tuhopoltto.

⁹ Historiallisen ajan hankerekisteri, päivitys 2.12.1998 Marianna Niukkanen; Raatihuoneentorin vuoden 1998 kaivausten kenttätyöjohtajan Juha-Pekka Joonan sähköpostiviesti 27.11. 2001.

Raatihuoneentorin alueella puhtaiden täytemaiden (hiekkä ja sepeli) paksuus vaihteli eri alueilla hieman yli metristä kahteen metriin. Torialuetta oli selvästi tasoitettu; vanhan maanpinnan kerrokset oli kuorittu pois ja korvattu hiekalla. Alueelta ei löytynyt selviä palokerroksia. Torin pohjoiskulman rakennusten pohjien kivijalkojen pinnat olivat noin metrin kadun pinnan alapuolella. Taidemuseon vieressä Linnankadulta havaitun rakenteen alushirret olivat noin 1,5-2 metriä kadun pinnan alapuolella.¹⁰

Aiempiä havaintoja Kajaanin vanhan kaupunkialueen rakennusjäänteistä on vanhan raatihuoneen tontilta (tontti 1-1-6). A. Sinisalonen vuonna 1957 tekemässä tarkastuskäynnissä löydettiin tontin välikadun puoleisen reunan keskikohdilta kaivo, jonka ylimmät rakennustöissä säilyneet rakenteet tukivat noin kolmen metrin syvyydestä. Tontilla oli myös jäänteitä muista hirsirakennelmista, mutta mahdolliset rakennusjäänteet olivat tuhottu kaivinkoneella ennen Sinisalonen saapumista paikalle.

Rakennusjäänteitä on löydetty myös Teppananmäeltä linnan pohjoispuolelta. N. Cleve tutki paikalla toukokuussa 1950 nykyisen Ahontien rakennustöissä esiin tulleen hirsisen talon pohjan. Rakennuksesta oli säilynyt kolme hirsikertaa, joista ylin oli noin 180 cm maanpinnasta. Peruskivettömästä hirsirakenteesta ei saatu talteen löytöjä (ei ainakaan mainita), joten rakenteen ajoitus jää avoimeksi. Hirsirakenteen löytöpaikka sijaitsee oletettavasti nykyisen Ahontien kaakon puoleisella penkereellä, noin 20 m Ahontien ja Kuurnantien risteyksestä joelle päin. Hirsirakennus saattaa olla linnan joen pohjoisrannalla sijainneita rakennuksia (ks. Kuva 4).

Kaupunkiin vankasti sidoksissa olevasta Kajaanin linnasta on runsaasti löytöjä, joista suurin osa on saatu talteen 1930-luvun restauroinnin yhteydessä. Löytöaineisto koostuu valitettavasti pääosin vain metalliesineistä. Ensimmäinen puhtaasti arkeologinen tutkimus tehtiin linnassa kesäkuussa 2001 kaupunkiarkeologisen inventoinnin yhteydessä. Linnan koekaivausten perusteella linnan kulttuurikerrokset ovat lähes täysin tuhoutuneet 1930-luvun restauroinnin yhteydessä¹¹.

5. Katu-, tori- ja puistoalueet

Vaikka Kajaanissa on perustamisesta lähtien ollut ruutuasemakaava, nykyisten katujen paikoilla on ainakin ollut vanhoihin tontteihin liittyviä kerrostumia (Liite 5.1). Tämä johtuu alkuperäisen korttelikoon pienentymisestä nykykyisen *Välikadun* syntyessä halkaisemaan alkuperäisiä nykyisten Kauppakadun ja Brahenkadun välisiä kortteleita. Toinen alkuperäinen korttelirivi on ollut myös nykyistä leveämpi; 1600-luvun Kauppakadun lounaispuolen korttelit ulottuivat oletettavasti nykyisen *Pohjolankadun* lounaisreunalle. Toinen alkuperäinen korttelirivi pieneni nykyisen kokoiseksi isonvihan jälkeisessä kaupungin uudelleen rakentamisessa. Välikadun ja Pohjolankadun vanhimmat kerrostumat ovat isoavihaa vanhemmalta ajalta. Kerrostumiltaan mielenkiintoista aluetta on myös *Brahenkadun pohjoisosa*, Linnankadun ja ravintola Siriuksen välinen katualue, jonka alue on ollut tonttimaata ainakin isonvihan jälkeen, mutta mahdollisesti myös jo ennen isoavihaa. Kulttuurikerrosten lisäksi kaikilta katualueilta olisi ainakin teoriassa mahdollista löytää jäänteitä kirjallisissa lähteissä mainituista ja Raatihuoneentorilla kaivauksissa havaituista *hirsirakenteisista kadunpohjista*.

¹⁰ Raatihuoneentorin vuoden 1998 kaivausten kenttätyöjohtajan Juha-Pekka Joonan sähköpostiviesti 27.11. 2001.

¹¹ Mökkönen 2001.

Katualueiden kerrostumat ovat kuitenkin pääosin tuhottuja. Kajaanin katu- ja torialueiden alkuperäinen silttimoreeninen pohjamaa on poistettu lähes kaikilta keskustan alueilta. 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa aloitettu katualueiden uudelleenpohjustus on saatu loppuun 1990-luvulla. Raatihuoneen torin uudistus (1998) oli viimeinen ydinkeskustan uudelleenpohjustettava alue. Tutkimusalueen katujen pohjustöissä kadun pinnan taso on pidetty paikallaan. Toimenpiteessä koko katualue on avattu ja pohjan maa-aines on vaihdettu noin kahden metrin paksuudelta. Tutkimusalueella ainoan poikkeuksen tästä tekee *Pohjolankatu ympäristöineen*, missä uusi pohjustus on tehty tuomalla paikalle uutta maata (osittain vastaava tilanne myös Brahenkadulla?). Lisäksi on syytä muistaa, että pohjustyöt koskevat vain katualueita. Tontteihin kuuluvilla parkkipaikka-alueilla pohjustöitä ei ole tehty.¹²

Liitteissä 5.1-5.3 seurattaviksi katualueiksi on merkittynä Pohjolankadun oletettavasti säilyneiden alueiden lisäksi myös Brahenkadun ja Välikadun entisten tonttien alueet. Pohjustustöissä kerrostumiltaan oletettavasti tuhoutuneet Brahenkatu ja Välikatu on otettu mukaan sen takia, että ne ovat Pohjolankadun lisäksi ainoita alueita joilta on edes teoriassa löydettävissä isoavihaa vanhempia tonttialueiden kerrostumia.

Nykyisistä torialueista ainoa alue, jolla on ollut isoavihaa vanhempia kerrostumia, on *Raatihuoneentori*. Torialueen kerrostumat ovat oletettavasti nykyisin suurimaksi osaksi tuhoutuneet aluetta muutettaessa kävelykaduksi vuonna 1998. Tuolloin torialueen uudistustyöt laajenivat arkeologisesta valvonnasta kaivaukseksi. Nämä olivat ensimmäiset varsinaiset arkeologiset kaivaukset Kajaanin kaupunkialueella. Kajaanin kaupungin rakennusmestari Risto Niskavaaran mukaan torin lounaiskulman parkkipaikka-alueen ja osan esiintymislavan pohjoispuolisen alueen pohjustyöt ovat tekemättä.¹³

Rantapuiston alueella on ollut rakennuskantaa 1650-luvulta lähtien. Puiston kerrostumat ovat oletettavasti hyvin säilyneitä, Brahenkadun varren kolmea rakennettua tonttia ja Koivukosken 1943 valmistuneen voimalan alueita lukuun ottamatta.

6. Alueiden luokittelu ja luokittelun perusteet

Kaikki isoavihaa vanhemman kaupunkialueen tontit jaettiin tutkimuksellisen ja suoje-luksellisen mielenkiinnon mukaan *kolmeen luokkaan*: 1.) Säilyneet alueet. Tutkimuk-sellisesti erityisen mielenkiintoiset ja suojelullisesti arvokkaat alueet. Tähän luokkaan kuuluvat kaikki alueet, joilla 1600-luvun kerrostumat ovat todennäköisesti hyvin säily-neitä. Lisäksi luokkaan kuuluvat tutkimuksellisesti erityisen mielenkiintoiset alueet, kuten esim. raatihuoneen ympäristö ja porvariston asuinalueet, joiden kerrostumat ovat todennäköisesti kuitenkin osittain tuhoutuneet. Ensimmäisen luokan kohteet tulisi pyr-kiä suojelemaan tai tilanteen vaatiessa vapauttaa rakentamiselle tapauskohtaisesti arvi-oitavalla tutkimuksella. 2.) Todennäköisesti säilyneet tai vain osittain tuhoutuneet alu- eet. Tutkimuksellisesti mielenkiintoiset ja suojelullisesti arvokkaat alueet. Tähän luok-kaan kuuluvat 1600-luvun rakennetun kaupunkialueen reuna-alueet, joiden rakennus-käytöstä ei ole täyttä varmuutta. Lisäksi luokkaan kuuluvat 1600-luvun kaavoitetun kaupunkialueen osittain tuhoutuneet osat. Myös 1700-luvun puolella ison vihan (1713-1721) jälkeen rakennettu kerroksiltaan hyvin tai osittain säilynyt kaupunkialue kuuluu

¹² Kajaanin kaupungin rakennusmestari Risto Niskavaara, suullinen tiedonanto 27.11.2001.

¹³ *Ibid.*

toiseen luokkaan. Toisen luokan alueilla maaperään kajoaminen voidaan tehdä joko arkeologin valvonnassa tai sitten alueella on suoritettava koetutkimuksia. Tarvittavat toimenpiteet arvioidaan tapauskohtaisesti. 3) *Tuhoutuneet alueet*. Luokkaan kuuluvat vanhan kaupunkialueen ulkopuoliset alueet sekä kaupunkialueen sisältä ne alueet, joiden kerrostumat ovat todennäköisesti jo täysin tuhoutuneet. Maankäyttö kolmannen luokan alueilla ei vaadi arkeologisia tutkimuksia ellei töiden aikana tule vastaan tutkimusta ja dokumentointia vaativia rakenteita tai kerrostumia.

7. Raportin laatiminen

Inventointiraportti on tehty Microsoft Access –tietokantaohjelmalla työstettyyn tietokantaan. *Tietokanta* koostuu kolmesta taulukosta: *Perustaulukosta*, josta selviävät kaikki ensimmäiseen ja toiseen luokkaan kuuluvat tontit kiinteistötunnuksineen (JHS138 mukaisesti 000 kunta, 000 sijaintialue, 0000 ryhmä ja 0000 yksikkö) ja osoitteineen, *Kohdekuvaustaulukosta*, jossa on lyhyt kuvaus kohteesta ja tonttialueen historiasta sekä *Rakennustaulukosta*, jossa on lyhyt selvitys tontin rakennuskannasta (rakennukset, rakennusvuosi, perusta ja kellarit). Tässä raportin paperiversiossa tietokannan taulukoista tulostetut raportit ovat liitteinä (Liitteet 8-10). Tonttien valokuvat löytyvät myös liitteistä (Liitteet 11-12). Taulukoissa kohteet on järjestetty kiinteistötunnuksen perusteella nousevaan järjestykseen.

Inventointiraporttiin liittyvät *kartat* (Liitteet 2-7) on tehty MapInfo 5.5 –ohjelmalla. Pohja-aineistona on käytetty Kajaanin kaupungin tuottamaa numeerista vektoripohjaista asemakaavan pohjakarttaa. Numeerinen kartta oli inventointia tehtäessä suhteellisen hyvin ajan tasalla inventointialueen osalta.

8. Inventoinnin tulokset

8.1 Tutkimuksellisesti mielenkiintoiset alueet

Kajaanin kaupunkiarkeologisessa inventoinnissa käytiin läpi hieman alle viisikymmentä tonttia Kajaanin isoavihaa vanhemmalla kaupunkialueella. Tutkimusalue on tiheästi rakennettua nykyistä keskusta-alueita. Suurin osa Kajaanin isoavihaa vanhemmista kaupunkikerrostumista on myöhemmän rakentamisen tuhoamaa. Kerrostumiltaan todennäköisesti säilyneistä alueista vain pieni osa on oletettavasti hyvin säilyneitä.

Kajaani on ollut vielä pitkälle 1800-luvulle hyvin harvaan rakennettu kaupunki, jonka keskustan alueesta suuri osa on ollut peltona ja niittynä. Lisäksi isoavihaa edeltävältä ajalta on olemassa vain yksi kuvallinen lähde, jossa kaupungin sen hetkinen rakennuskanta on esitetty. Harva rakennustiheys ja karttalähteiden vähäisyys ovat vaikeuttaneet suuresti inventoinnin tekoa. Kartta-aineiston puutteita on pyritty paikkaamaan Kajaanin tarkastelemalla Kajaanin väkiluvun kehitystä ja sen suhdetta kaupungin rakennuskantaa kuvaaviin lähteisiin (ks. Luku 3.2).

Taulukossa 3 on esitetty arkeologisesti mielenkiintoisten alueiden jakautuminen 1.- ja 2. luokan alueisiin. Ensimmäisen luokan alueiden korkea pinta-ala johtuu Rantapuistosta, jonka käyttö tonttimaana ennen isoavihaa on oletettavaa muttei täysin varmaa. Kajaanin tutkimuksellisesti ja suojellisesti mielenkiintoisten alueiden lukumäärä ja pinta-ala ovat pieniä verrattuna Pohjanlahden rannikon puukaupunkeihin.

	Tontit (kpl)	Pinta-ala (ha)	Tutkimusalueen pinta- alasta (%)
1. Luokka	5	2,1	11,5
2. Luokka	25	2,2	12,1
yhteensä	30	4,3	23,6

*Taulukko 3. Kajaanin kaupunkiarkeologisen inventoinnin tuloksena saatujen tutkimuksellisesti ja suoje-
llisesti mielenkiintoisten tonttien määrällinen ja pinta-alallinen jakauma 1. ja 2. luokan alueiden kes-
ken.*

Kaikista 1. ja 2. luokan alueilla tehtävistä maaperään kajoavista toimenpiteistä on ilmoitettava etukäteen Museoviraston rakennushistorian osastoon (p. 09-40501), josta annetaan tapauskohtaiset toimintaohjeet. Myös Kajaanin keskustan katualueilla tehtävistä rakennustöistä tulee ilmoittaa hyvissä ajoin Museovirastoon.

8.2 Kajaanin kaupunkiarkeologinen potentiaali

Kajaanin isoavihaa edeltäneellä ajalla syntyneet kulttuurikerrokset ovat huonosti säilyneitä. Todennäköisesti hyvin säilyneitä 1. luokan alueita on vain vähän. Koska suurin osa Kajaanin arkeologisesti mielenkiintoisista kerrostumista on jo tuhottu, vielä koskemattomien ja osittain säilyneiden kerrostumien tutkimus ennen lopullista tuhoamista on erityisen tärkeää. 1600-luvun Kajaanista ei ole säilynyt yhtään varsinaista mittauksiin perustuvaa kaupunkikarttaa. Vuoden 1659 perspektiivipiirros on ainoa 1600-luvun kaupunkia esittävä kuvallinen lähde (ks. Kuva 2.). Jo pelkästään 1600-luvun Kajaanin kaupunkialueen laajuuden tarkempi määrittäminen vaatisi arkeologisia tutkimuksia.

Raatihuoneentorin vuoden 1998 kaivausten ollessa vielä raportointivaiheessa löydettyjen kulttuurikerrosten paksuudesta ei ole vielä tietoa. Rakenteiden päällä olleen myöhemmän puhtaan täytemaakerroksen paksuus vaihteli noin 1-2 metrin välillä. Raatihuoneentorin alueelta tehtyihin havaintoihin kerrostumista ja niiden syvyyksistä nykyiseen maanpintaan vaikuttavat kuitenkin paikalla tehdyt havainnot tasauksen yhteydessä tehdystä vanhojen pintakerrosten poistosta.

Suurvalta-ajalla (1617-1721) Sisä-Suomeen perustettiin ensimmäiset kaupungit, joista Kajaani oli sijainniltaan pohjoisin. Muut suurvaltakaudesta sisämaahan perustetut kaupungit ovat Hämeenlinna, Lappeenranta, Savonlinna, Kuopio ja Brahea. Näistä nykyisen Lieksan alueella sijainnut Brahea ja Kuopio lakkautettiin jo 1600-luvun loppupuolella. Sisä-Suomen pohjoisimpana kaupunkina Kajaanin materiaallinen kulttuuri ja rakennustyylit ovat varmasti poikenneet muista sisämaan ja rannikon kaupungeista. Tämä osa menneestä kulttuurista on mahdollista tavoittaa vain arkeologian avulla.

9. Asemakaavan rakennusoikeudet ja suojellut rakennukset

Inventointialueen voimassa oleva asemakaava on vanhentunut ja alue on raportin laatimishetkellä asetettu rakennuskieltoon asemakaavan muuttamiseksi. Isoavihaa vanhempi kaupunkialue on nykyisen keskustan kanssa samalla paikalla, joten alueen rakentamisen

tehokkuus on korkea (tehokkuus 1,0-1,5). Tulevaisuudessa tonttien vielä tyhjät alueet tullaan oletettavasti rakentamaan täyteen.¹⁴ Käytännössä alueen rakennustehokkuus on jo nykyisin korkea ja rakentamattomia tontteja ja alueita on enää vain vähän.

Inventointialueen ainoa rakennussuojelulailta suojeltu kohde on Raatihuone. Valtakunnallisesti arvokkaita rakennettuja kulttuuriympäristöjä alueella edustavat Kauppakadun funkkitalot, Raatihuoneentori ja Kajaaninjoen historiallinen kokonaisuus, jota tutkimusalueella edustaa Rantapuiston alue¹⁵.

10. Yhteenveto

- Moderni kaupunkirakentaminen tuhonnut suurimman osan kerrostumista → kaikki säilyneet kerrostumat erityisen mielenkiinnon kohteena. Säilyneet kerrostumat rakentamattomilla alueilla.
- Vanhimmat rakennusten ja tonttien sijainnista kertovat lähteet ovat vuoden 1659 perspektiivipiirros ja vuoden 1764 Barckin kaupunkikartta. Molemmat lähteet kuvaavat väestömäärältään kaupunkia, joka on ollut 1600-luvun lopun Kajaania pienempi. 1600-luvun kaupunkialue on ollut 1700-luvun, isonvihan (1713-1721) jälkeistä kaupunkialuetta laajempi ja oletettavasti myös rakennustiheydeltään tiiviimpi.
- Alkuperäisen ruutuasemakaavan korttelikoko pienentynyt → Pohjolankadun alueelta odotettavissa 1600-luvun tonttien kerrostumia. Välikadun 1600-luvun kerrostumat ovat todennäköisesti täysin uudelleenpohjustöissä tuhoutuneita.

Helsingissä 28.11.2001

Teemu Mökkönen

¹⁴ Suullinen tiedonanto. Kajaanin kaupunginarkkitehti Irmeli Hanka 22.11.2001.

¹⁵ Museovirasto, RKY2000 –tietokanta.

KAJAANI

Kaupunkiarkeologinen inventointi
T. Mökkönen 2001

Peruskartta 3431 12
mk 1:20 000

INVENTOINTIALUE

**KAJAAANI
Inventointialueen rajaus**

Pohjakartta © Kajaanin kaupungin mittauspalvelu

KAJAANI
Vuoden 1659 perspektiivipiirros

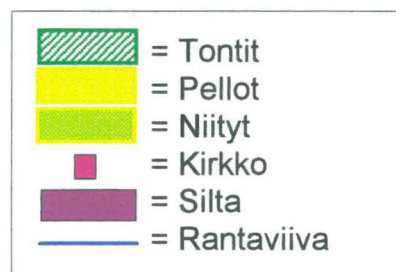
Pohjakartta © Kajaanin kaupungin mittauspalvelu

KAJAANI
Vuoden 1764 kartta

Pohjakartta © Kajaanin kaupungin mittauspalvelu

KAJAANI
Vuoden 1804 kartta

Pohjakartta © Kajaanin kaupungin mittauspalvelu

Pohjakartta © Kajaanin kaupungin mittauspalvelu

KAJAANI
Kunnallistekniikka
Putkilinjat sekä niihin liittyvät venttiilit ja kaivot

<i>Kajaani Putkilinja</i>	
	<i>Runkoviemäri-jäte</i>
	<i>Hulevesiviemäri-sade</i>
	<i>Talovesijohto-talous</i>

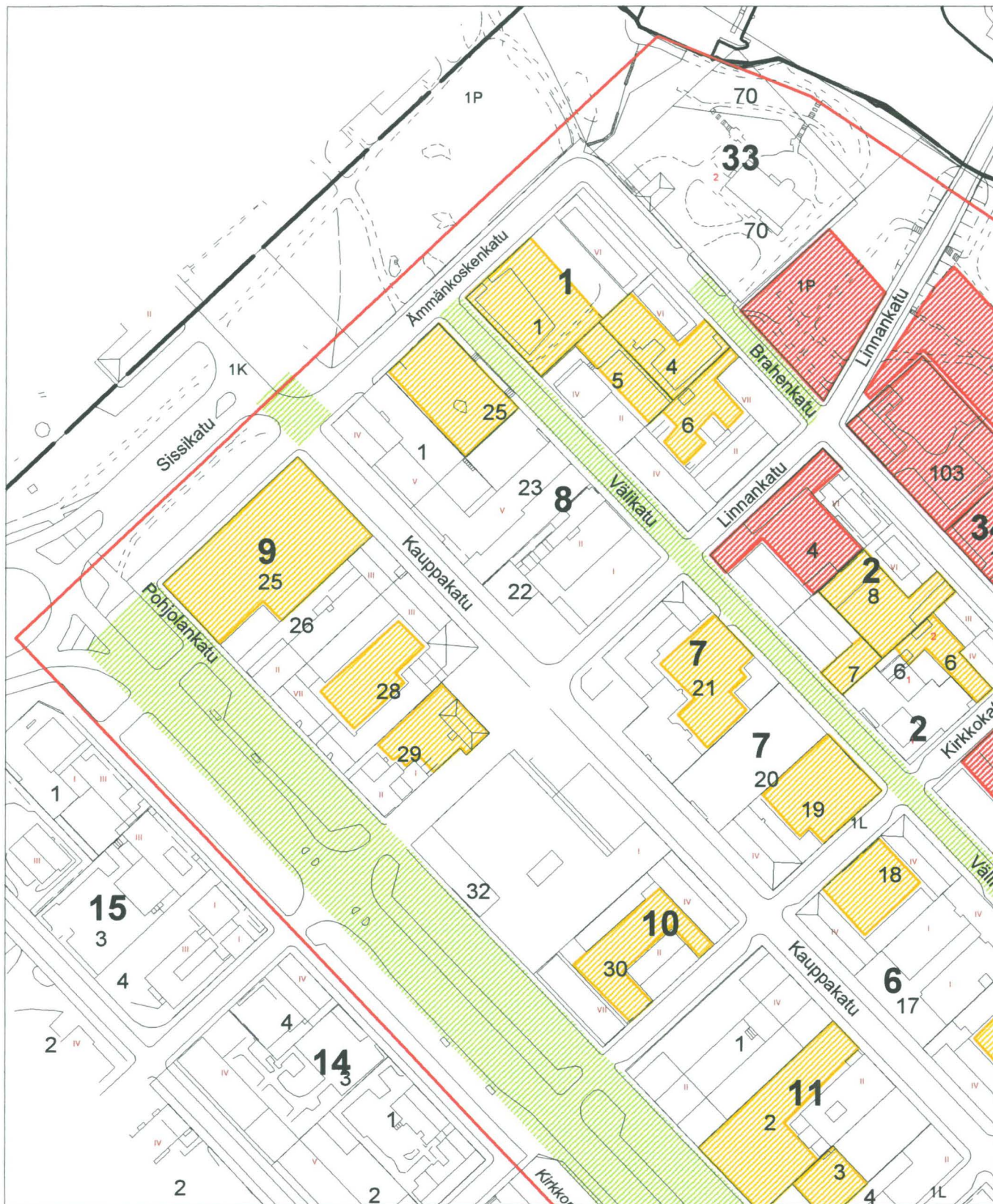

Pohjakartta © Kajaanin kaupungin mittauspalvelu

KAJAANI

Tutkimuksellisesti ja suojellisesti mielenkiintoiset alueet

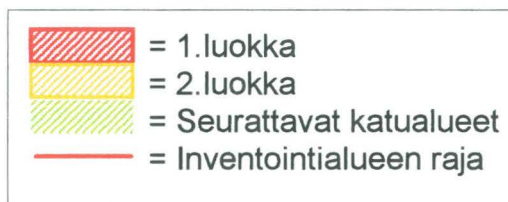
- = 1.luokka
- = 2.luokka
- = Seurattavat katualueet
- = Inventointialueen raja

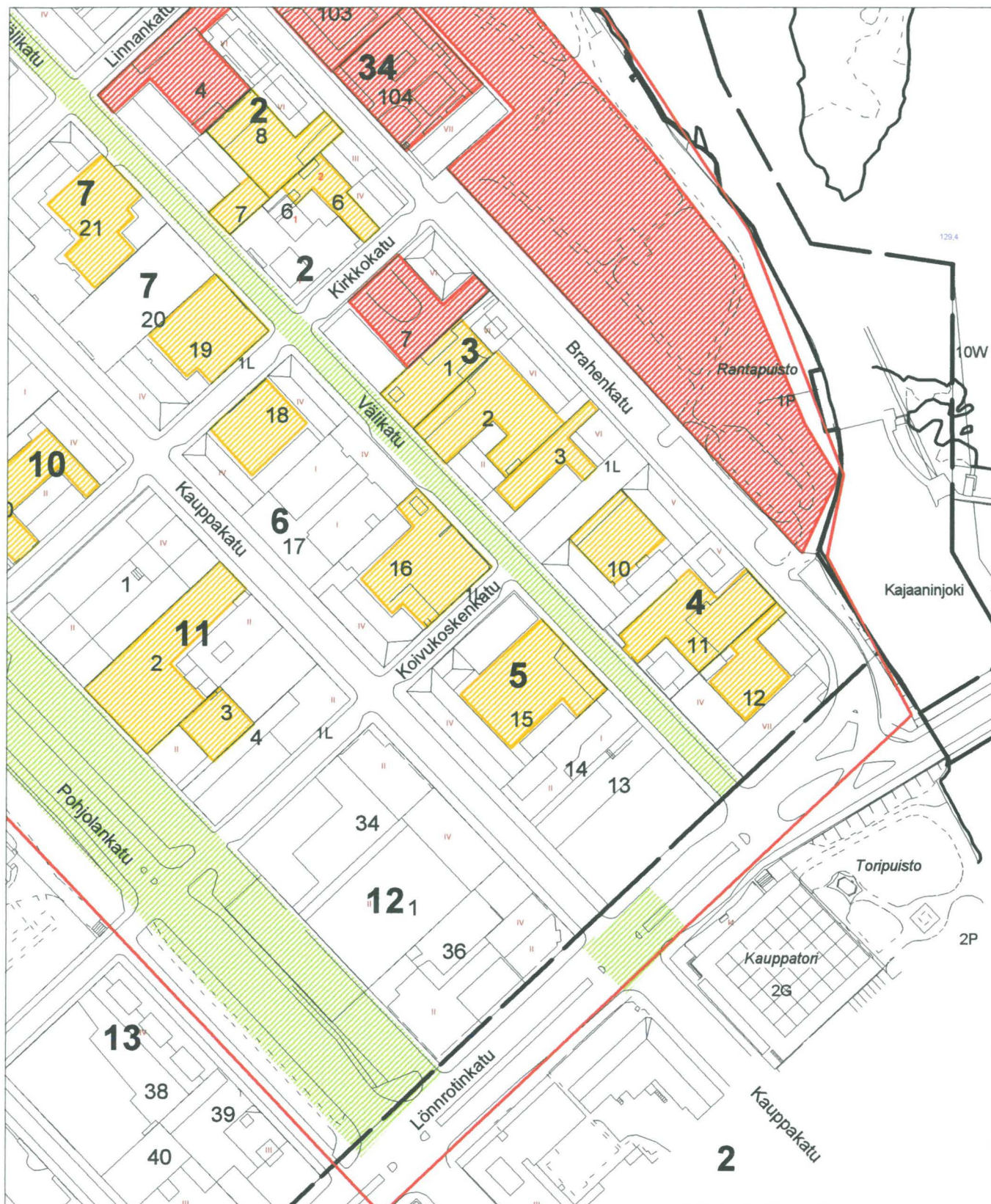

Pohjakartta © Kajaanin kaupungin mittauspalvelu

KAJAANI
Tutkimuksellisesti ja suojellisesti mielenkiintoiset alueet
Inventointialueen pohjoisosa

Ei mittakaavassa

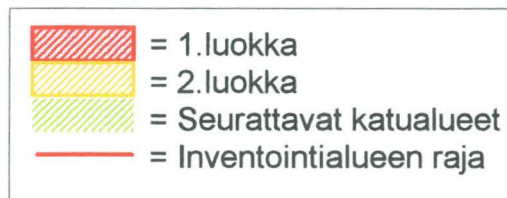

Pohjakartta © Kajaanin kaupungin mittauspalvelu

KAJAANI
Tutkimuksellisesti ja suojellisesti mielenkiintoiset alueet
Inventointialueen eteläosa

Ei mittakaavassa

Pohjakartta © Kajaanin kaupungin mittauspalvelu

KAJAANI

Tutkimuksellisesti ja suojellisesti mielenkiintoiset isoavihaa vanhemman rakennuskäytön suhteen epävarmat alueet

- = Tontilla ei asutusta vuoden 1659 perspektiivipiirroksessa
- = Tontilla ei asutusta vuosien 1659 perpspektiivipiirroksessa eikä vuoden 1764 kaupunkikartassa
- = Inventointialueen raja

Liite 7 puuttuu.

Kajaanin kaupunkiarkeologinen inventointi

Liite 8

Kohdeluettelo

T. Mökkönen 2001

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100010001	KAJAANI (Kajana)	205	001	0001	0001
Katuosoite	Brahenkatu 24				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	15.6.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100010004	KAJAANI (Kajana)	205	001	0001	0004
Katuosoite	Brahenkatu 22				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	15.6.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100010005	KAJAANI (Kajana)	205	001	0001	0005
Katuosoite	Välikatu 21				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	15.6.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100010006	KAJAANI (Kajana)	205	001	0001	0006
Katuosoite	Brahenkatu 20, Linnankatu 18 ja Välikatu 19				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	15.6.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100020004	KAJAANI (Kajana)	205	001	0002	0004
Katuosoite	Linnankatu 25, Brahenkatu 18 ja Välikatu 17				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
1	15.6.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100020006	KAJAANI (Kajana)	205	001	0002	0006
Katuosoite	Brahenkatu 14 ja välikatu 13				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	15.6.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100020007	KAJAANI (Kajana)	205	001	0002	0007
Katuosoite	Välikatu 15				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	15.6.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100020008	KAJAANI (Kajana)	205	001	0002	0008
Katuosoite		Brahenkatu 16			
Arkeologinen mielenkiinto		pvm	Täyttäjä		
2		15.6.2001	T. Mökkönen		

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100030001	KAJAANI (Kajana)	205	001	0003	0001
Katuosoite		Brahenkatu 10			
Arkeologinen mielenkiinto		pvm	Täyttäjä		
2		15.6.2001	T. Mökkönen		

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100030002	KAJAANI (Kajana)	205	001	0003	0002
Katuosoite		Brahenkatu 8 ja välikatu 9			
Arkeologinen mielenkiinto		pvm	Täyttäjä		
2		15.6.2001	T. Mökkönen		

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100030003	KAJAANI (Kajana)	205	001	0003	0003
Katuosoite		Välikatu 7			
Arkeologinen mielenkiinto		pvm	Täyttäjä		
2		15.6.2001	T. Mökkönen		

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100030007	KAJAANI (Kajana)	205	001	0003	0007
Katuosoite		Brahenkatu 12 ja välikatu 11			
Arkeologinen mielenkiinto		pvm	Täyttäjä		
1		15.6.2001	T. Mökkönen		

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100040010	KAJAANI (Kajana)	205	001	0004	0010
Katuosoite		Välikatu 5 ja brahenkatu 6			
Arkeologinen mielenkiinto		pvm	Täyttäjä		
2		15.6.2001	T. Mökkönen		

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100040011	KAJAANI (Kajana)	205	001	0004	0011
Katuosoite		Brahenkatu 4 ja välikatu 3			
Arkeologinen mielenkiinto		pvm	Täyttäjä		
2		15.6.2001	T. Mökkönen		

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100040012	KAJAANI (Kajana)	205	001	0004	0012
Katuosoite		Brahenkatu 2 ja välikatu 1			
Arkeologinen mielenkiinto		pvm	Täyttäjä		
2		15.6.2001	T. Mökkönen		

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100050015	KAJAANI (Kajana)	205	001	0005	0015
Katuosoite	Kauppakatu 9				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	15.6.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100060016	KAJAANI (Kajana)	205	001	0006	0016
Katuosoite	Kauppakatu 11				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	15.6.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100060018	KAJAANI (Kajana)	205	001	0006	0018
Katuosoite	Kauppakatu 15, Välikatu 23 ja Kirkkokatu 23				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	15.6.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100070019	KAJAANI (Kajana)	205	001	0007	0019
Katuosoite	Kauppakatu 17				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	15.6.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100070021	KAJAANI (Kajana)	205	001	0007	0021
Katuosoite	Välikatu 18 ja linnankatu 21				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	15.6.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100080025	KAJAANI (Kajana)	205	001	0008	0025
Katuosoite	Ämmänkoskenkadun ja kauppakadun kulma				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	15.6.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100090025	KAJAANI (Kajana)	205	001	0009	0025
Katuosoite					
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	13.7.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100090028	KAJAANI (Kajana)	205	001	0009	0028
Katuosoite	Kauppakatu 34, Pohjolankatu 33				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	13.7.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100090029	KAJAANI (Kajana)	205	001	0009	0029
Katuosoite	Linnankatu 14				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	13.7.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100100030	KAJAANI (Kajana)	205	001	0010	0030
Katuosoite	Pohjolankatu 27, Kirkkokatu 22, kauppakatu 28				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	13.7.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100110002	KAJAANI (Kajana)	205	001	0011	0002
Katuosoite	Kauppakatu 24				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	13.7.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100110003	KAJAANI (Kajana)	205	001	0011	0003
Katuosoite	Pohjolankatu 21 b				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
2	13.7.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100340103	KAJAANI (Kajana)	205	001	0034	0103
Katuosoite	Brahenskatu 3				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
1	13.7.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500100340104	KAJAANI (Kajana)	205	001	0034	0104
Katuosoite	Brahenskatu 1				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
1	13.7.2001	T. Mökkönen			

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
20500199030001	KAJAANI (Kajana)	205	001	9903	0001
Katuosoite	Rantapuisto				
Arkeologinen mielenkiinto	pvm	Täyttäjä			
1	13.7.2001	T. Mökkönen			

Kohdekuvaukset

T. Mökkönen 2001

Kiinteistötunnus 20500100010001**Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus**

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontin alueella ei ole sijainnut rakennuksia. Tuolloin tontti sijaitsi kuitenkin tulliaidan sisällä kaupunkialueella. Kajaanin henkikirjaväkiluku kuitenkin nelinkertaistui vuodesta 1662 vuoteen 1696. Tämän takia on oletettavaa, että myös kyseinen tontti on ollut rakennettua tonttimaata 1600-luvulla, vaikka kartat ja kuvat sitä eivät kerrokaan. Isonvihan (1713-1721) jälkeen tontin alue pysyi miltei rakentamattomana koko 1700-luvun, jolloin paikalla oli niittyä ja peltoa. Tontin kerrostumat ovat todennäköisesti säilyneitä tontin länsipuoliskolla, josta osa on nurmella ja osa parkkipaikkana. Parkkipaikka on tasattu tuomalla paikalle lisää maata. Kunnallistekniset kaivannot eivät ole tuhonneet kerrostumia.

Kiinteistötunnus 20500100010004**Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus**

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontilla on sijainnut asuinrakennuksia. Tontti on ollut rakennettua aluetta todennäköisesti kaupungin perustamisesta (1651) saakka aina isoonvihaan (1713-1721) asti. Kyseisen tontin alue oli tonttimaana myös 1700-luvulla. Tontin kerrostumat ovat oletettavasti hyvin tai ainakin osittain säilyneitä osin nurmella ja osin asfaltoituna parkkipaikkana olevalla piha-alueella. Pihalla oleva sadevesikaivo on tuhonnut osan kerrostumista.

Kiinteistötunnus 20500100010005**Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus**

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontin alueella ei ole sijainnut rakennuksia. Tuolloin tontti sijaitsi kuitenkin tulliaidan sisällä kaupunkialueella. Kajaanin henkikirjaväkiluku kuitenkin nelinkertaistui vuodesta 1662 vuoteen 1696. Tämän takia on oletettavaa, että myös kyseinen tontti on saattanut olla rakennettua tonttimaata 1600-luvulla, vaikka kartat ja kuvat sitä eivät kerrokaan. 1700-luvulla osa nykyisen tontin alueesta on ollut tonttimaana ja osa niittynä. Tontin kerrostumat ovat oletettavasti osin säilyneitä piha-alueella. Pihan asfaltoidun parkkipaikan sadevesi viemäröinti on tuhonnut osittain kerrostumia.

Kiinteistötunnus 20500100010006**Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus**

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontilla on sijainnut asuinrakennuksia. Tontti on ollut rakennettua aluetta todennäköisesti kaupungin perustamisesta (1651) saakka aina isoonvihaan (1713-1721) asti. Kyseisen tontin alue oli 1700-luvulla osin tonttimaana ja osin niittynä. Tontin kerrostumat ovat oletettavasti pääosin rakentamisen ja kunnallisteknistien kaivantojen tuhoamia, mutta sisäpihan alueella saattaa olla hyvällä onnella vielä säilyneitä kerrostumia jäljellä.

Kiinteistötunnus 20500100020004

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 1 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontilla on sijainnut asuinrakennuksia. Tontti on ollut rakennettua kaupunkialuetta koko ajan kaupungin perustamisesta (1651) isoonvihaan (1713-1721) saakka. Tontin on otettu uudelleen rakennuskäyttöön pian isonvihan jälkeen. Tontin kerrostumat ovat todennäköisesti säilyneet piha-alueella. Kerrostumia on osin tuhonnettu asfaltoidun parkkipaikan viemäröinti ja tontin pohjoiskulmasta vedetty jäterunkoviemäri. Tontin Linnakadun reunalla oletettavasti säilyneet kerrostumat ovat erityisen arvokkaita, sillä yksi niitä harvoja paikkoja Kajaanissa, missä 1600-luvulta periytyvän kadun reunan kerrostumat eivät ole myöhemmän rakentamisen tuhoamia. Vuoden 1962 asemakaavan pohjakartan mukaan tontilla, Linnakadun ja Brahenkadun kulmassa, on sijainnut ennen kerrostalon rakentamista pieni omakotitalo.

Kiinteistötunnus 20500100020006

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontin alueella on sijainnut asuinrakennuksia. Tontin alue on ollut rakennettua kaupunkialuetta kaupungin perustamisesta (1651) isoonvihaan (1713-1721) saakka. Isonvihan jälkeen tontti on otettu uudelleen rakennuskäyttöön. Tontin kerrostumat ovat mahdollisesti osin säilyneet tontin asfaltoidulla sisäpihalla. Piha-alueen sadevesiviemäröinti on tuhonnut osittain kerrostumia.

Kiinteistötunnus 20500100020007

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontin alueella ei ole sijainnut asuinrakennuksia. On kuitenkin todennäköistä, että 1600-luvun nykyistä Brahenkatua reunustavien tonttien alue on ulottunut kyseisen nykyisen tontin alueelle. Ainakin isonvihan (1713-1721) jälkeen nykyisen Brahenkadun varren tonttien alue ulottui kyseiselle tontille. Kerrostumat ovat oletettavasti säilyneet vain tontin kaakkoisreunan asfaltoidun parkkipaikan alueella, jossa sadevesiviemäröinti on kuitenkin tuhonnut osan kerrostumista.

Kiinteistötunnus 20500100020008

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontin alueella on sijainnut asuinrakennuksia. Tontin alue on ollut rakennettua kaupunkialuetta kaupungin perustamisesta (1651) lähtien. Tontin kerrostumat ovat todennäköisesti säilyneet osin nurmella ja osin sepelillä olevalla piha-alueella. Kunnallistekniset kaivannot eivät ole tuhonnettu kerrostumia. Sepelillä olevalle pihalle ei ole tehty sadevesiviemäröintiä. Vuoden 1962 asemakaavan pohjakartan perusteella ennen kerrostalon rakentamista tontin eteläkulmassa on sijainnut omakotitalo.

Kiinteistötunnus 20500100030001

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontin alueella on sijainnut asuinrakennuksia. Tontin alue on ollut rakennettua kaupunkialuetta kaupungin perustamisesta (1651) lähtien. Vuoden 1764 kartassa tontin Välikadun reunan alueet ovat olleet niittyä. Tontin kerrostumat ovat oletettavasti säilyneet tontin osin nurmella ja osin sepelin ja hiekan sekaisella piha-alueella. Piha-alueella ei ole kunnallisteknisiä kaivantoja eikä sadevesiviemäriä.

Kiinteistötunnus 20500100030002

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontin alueella on sijainnut asuinrakennuksia. Tontin alue on ollut rakennettua kaupunkialuetta kaupungin perustamisesta (1651) lähtien. Vuoden 1764 kartassa tontin Välikadun reunan alueet ovat olleet niittyä. Tontin kerrostumat ovat oletettavasti säilyneet tontin osin nurmella ja osin asfaltoidulla piha-alueella. Piha-alueella ei ole kunnallisteknisiä kaivantoja, mutta sadevesiviemäri on häirinnyt osaltaan kerrostumia.

Kiinteistötunnus 20500100030003

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontin alueella on sijainnut asuinrakennuksia. Tontin alue on ollut rakennettua kaupunkialuetta aina 1650-luvulta lähtien. Vuoden 1764 kartassa koko nykyisen tontin alue on ollut tonttina. Kerrostumia on saattanut säilyä tontin asfaltoidulla piha-alueella. Mikäli piha-alueella on säilyneitä kerrostumia, ainakin sadevesiviemäri on tuhonnut niitä osittain.

Kiinteistötunnus 20500100030007

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 1 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontin alueella on sijainnut asuinrakennuksia. Tontin alue on ollut rakennettua kaupunkialuetta aina 1650-luvulta lähtien. Vuoden 1764 kartassa tontin Välikadun reuna on ollut niittyä. Tontin kerrostumat ovat todennäköisesti säilyneitä osin laatoitetulla ja osin nurmella sekä hiekalla olevalla piha-alueella. Kerrostumat ovat säästyneet sadevesiviemäriä tai kunnallisteknisten kaivantojen tuhoavalta vaikutukselta. Tontin Kirkkokadun reuna on yksi harvoja paikkoja Kajaanissa, missä 1600-luvulta periytyvän kadun reunan kerrostumat ovat oletettavasti säilyneitä.

Kiinteistötunnus 20500100040010

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontin alueella on sijainnut asuinrakennuksia. Tontin alue on ollut rakennettua kaupunkialuetta aina 1650-luvulta lähtien. Miltei koko tontin alue on ollut tonttina myös vuoden 1764 kartan mukaan. Tontin kerrostumat ovat saattaneet osin säilyä asfaltoidun runsaasti viemäroidyn pihan alueella.

Kiinteistötunnus 20500100040011

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontin alueella on sijainnut asuinrakennuksia. Tontin alue on ollut rakennettua kaupunkialuetta aina 1650-luvulta lähtien. Miltei koko tontin alue on ollut tonttina myös vuoden 1764 kartan mukaan. Tontin piha-alueen kerrostumat ovat oletettavasti ainakin osin hyvin säilyneitä. Osin nurmella olevan ja osin asfaltoidun pihan sadevesiviemärointi on tuhonnut kerroksia osittain.

Kiinteistötunnus 20500100040012

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontin alueella on sijainnut asuinrakennuksia. Tontin alue on ollut rakennettua kaupunkialuetta aina 1650-luvulta lähtien. Miltei koko tontin alue on ollut tonttina myös vuoden 1764 kartan mukaan. Tontin asfaltoidun ja sadevesiviemäroidyn pihan alueella on kerrostumat ovat saattaneet osittain säilyä.

Kiinteistötunnus 20500100050015

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontilla on sijainnut asuinrakennuksia. Tontin alue on ollut rakennettua kaupunkialuetta 1650-luvulta lähtien. Vuoden 1764 kartassa tontin Välikadun puoleinen reunus on ollut niittynä. Tontin kerrostumat ovat oletettavasti säilyneet asfaltoidun pihan alueella ainakin osittain. Välikadun reunassa on pieni alue nurmella. Sadevesiviemärointi on tuhonnut osittain pihan kerrostumia. Muita kunnallisteknisiä kaivantoja piha-alueella ei pitäisi olla.

Kiinteistötunnus 20500100060016

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella tontin Kauppakadun puoleisella reunalla on sijainnut kaksi asuinrakennusta. Vuoden 1764 kartassa Kauppakadun puoleinen puolisko tontista on ollut tonttimaana Välikadun puolen ollessa niittynä. Kauppakadun reunan kerrostumat ovat todennäköisesti tuhoutuneet paikalla sijainneen kerrostalon rakentamisen yhteydessä. Tontit ovat jatkuneet osittain nykyisen tontin Välikadun puolella olevan parkkipaikan alueelle. Kummatkin edellä esitetyt kartat kuvaavat väkiluvultaan suurin piirtein yhtä suurta Kaupunkia. Ennen isoavihaa (1713-1721) ja 1690-luvun lopun katovuosia Raahan väkiluku oli likimain neljä kertaa suurempi kuin karttojen kuvaamina ajankohtina, joten on täysin mahdollista, että rakennettua aluetta on ollut 1600-luvun lopulla huomattavasti enemmän kuin kartta-aineisto antaa ymmärtää. Tontin asfaltoidun parkkipaikka-alueen kerrostumat ovat oletettavasti ainakin osittain säilyneitä. Kunnallistekniset kaivannot eivät ole tuhonneet tontin kerrostumia. Parkkipaikalla on sadevesiviemärointi ja katujen reunoilla on sijainnut vuoden 1962 asemakaavan pohjakartan mukaan kaksi omakotitaloa.

Kiinteistötunnus 20500100060018

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen mukaan tontin alueella ei ole sijainnut asuinrakennuksia. Saimoin vuoden 1764 kartan mukaan nykyisen tontin alueella ei ole ollut tontteja, vaan ainoastaan niittyä. Vaikka edellä mainitut kaksi vanhinta Kajaanin asuttuja alueita kuvaavaa lähdettä eivät tunne asutusta juuri kyseisen tontin kohdalla, paikalla on saattanut olla asutusta 1600-luvun lopulla ennen 1690-luvun lopun nälänhätää ja isoavihaa (1713-1721), jolloin Kajaanin väkiluku oli noin nelinkertainen edellä mainittujen kuvallisten lähteiden kuvaamiin ajankohtiin nähden. Nykyisen tontin kerrostumat ovat mahdollisesti osittain säilyneet asfaltoidulla piha-alueella. Sadevesiviemäröinti on tuhonnut kerrostumia osittain.

Kiinteistötunnus 20500100070019

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen mukaan tontin alueella ei ole sijainnut asuinrakennuksia. Saimoin vuoden 1764 kartan mukaan nykyisen tontin alueella ei ole ollut tontteja, vaan ainoastaan niittyä. Vaikka edellä mainitut kaksi vanhinta Kajaanin asuttuja alueita kuvaavaa lähdettä eivät tunne asutusta juuri kyseisen tontin kohdalla, paikalla on saattanut olla asutusta 1600-luvun lopulla ennen 1690-luvun lopun nälänhätää ja isoavihaa (1713-1721), jolloin Kajaanin väkiluku oli noin nelinkertainen edellä mainittujen kuvallisten lähteiden kuvaamiin ajankohtiin nähden. Tontin alueen kerrostumia on saattanut säilyä tontin itäpuoliskon parkkipaikan alueella. Sadevesiviemäröinti ja Välikadulta vedetty jätevesiviemäröinti ovat tuhonneet osittain kerrostumia. Vuoden 1962 asemakaavan pohjakartassa Välikadun puoleisessa päässä sijaitti kaksi omakotiloasumiseen liittyvää nykyisin jo purettua rakennusta.

Kiinteistötunnus 20500100070021

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Vuoden 1659 perspektiivipiirroksessa tontin kohdalle kadun varteen on merkitty kaksi asuinrakennusta. Nuo rakennukset jäävät todennäköisesti nykyisen Raatihuoneentorin alueelle. Vuoden 1764 kartassa tontin alue on ollut osin tonttimaata ja osin niittyä. Tontin asfaltoidun piha-alueen kerrostumat ovat osittain saattaneet säilyä. Välikadun reunan kerrostumia ovat tuhonneet sade- ja jätevesiviemäröinti.

Kiinteistötunnus 20500100080025

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Tontti on ollut kaupunkialueella kaupungin perustamisesta (1651) alkaen. Vuoden 1659 perspektiivipiirroksessa tontille ei ole merkittynä rakennuksia. Vuoden 1764 kaupunkikartan perusteella tontin lounaisreunan alue on ollut tonttimaana. Koska Kajaanin väkiluku on ollut 1600-luvun lopulla huomattavasti suurempi kuin edellä mainittujen vanhimpien rakennetusta kaupunkialueesta kertovien kuvallisten lähteiden kuvaamana aikana, asutusta on saattanut olla kyseessä olevan tontin alueella jo ennen isoavihaa (1713-1721). Tontin alueella peruskallio on lähellä pintaa, minkä takia mahdolliset kerrostumat ovat oletettavasti hyvin ohuita. Tontin Välikadun reunassa on vieläkin paikallaan puretun kerrostalon (?) perustukset. Muu osa tontista on tasattu sepelillä parkkipaikaksi. Sekä tontin kerrostumien olemassaolo että mahdollinen säilyneisyys ovat epävarmalla pohjalla. Kunnallistekniset kaivannot eivät ole tuhonneet tontin kerrostumia.

Kiinteistötunnus 20500100090025

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Tontti on sijainnut kaupunkialueella kaupungin perustamisesta (1651) lähtien. Vuoden 1659 perspektiivipiirroksessa ja vuoden 1764 kaupunkikartassa tontin alueelle ei ole merkittynä rakennuksia tai tonttimaata. Kyseiset vanhimmat rakennettua kaupunkialuetta esittävät kuvalliset lähteet kuvaavat väestöltään suurin piirtein saman kokoista kaupunkia. Kajaanin väkiluku oli kuitenkin 1600-luvun lopulla moninkertainen verrattuna karttojen esittämien ajankohtien väestömääriin. Tämän takia olemassa olevat kuvalliset lähteet eivät kerro totuutta isoavihaa (1713-1721) vanhemman rakennetun kaupunkialueen laajuudesta, joka on ollut 1600-luvun lopulla oletettavasti kuvallisissa lähteissä kuvattua laajempi. Vuoden 1659 piirroksessa on kuvattuna rakennuksia tontin kaakkoispuolelle (tontti 1-9-26) ja länsipuolelle nykyisen Pohjolankadun alueelle. Rakennettu alue on oletettavasti levinyt tontin alueelle 1600-luvun loppupuolella. Oletukselle on mahdollista saada todisteita vain arkeologisen tutkimuksen kautta. Tontin alue on nykyisin asfaltoitua parkkipaikkaa. Vielä 1960-luvun alussa tontin keskiosassa sijaitti linja-autoasema. Tontin kerrostumat ovat todennäköisesti ainakin osittain säilyneitä. Kunnallistekniset kaivannot eivät ole tuhonneet tontin kerrostumia.

Kiinteistötunnus 20500100090028

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Tontti on sijainnut kaupunkialueella kaupungin perustamisesta (1651) lähtien. Vuoden 1659 perspektiivipiirroksessa ja vuoden 1764 kaupunkikartassa tontin alueelle ei ole merkittynä rakennuksia tai tonttimaata. Vuoden 1764 kartassa tontin alueella on ollut niittyjä. Tiedot Kajaanin väestömäärästä antavat olettaa 1600-luvun lopun rakennetun kaupunkialueen olleen mainittujen kuvallisten lähteiden kuvaamaa aluetta laajempi. Tontin alueella on siten saattanut olla asutusta jo ennen isoavihaa (1713-1721). Tontin kerrostumat oletettavasti vain osittain säilyneitä asfaltoidun sisäpihan alueella.

Kiinteistötunnus 20500100090029

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Tontin alue on ollut kaupunkialuetta kaupungin perustamisesta (1651) lähtien. Vuoden 1659 perspektiivipiirroksessa ja vuoden 1764 kaupunkikartassa tontin alueelle ei ole merkittynä rakennuksia tai tonttimaata. Vuoden 1764 kartassa tontin alue on ollut niittynä. Tiedot Kajaanin väestömäärästä antavat olettaa 1600-luvun lopun rakennetun kaupunkialueen olleen mainittujen kuvallisten lähteiden kuvaamaa aluetta laajempi. Tontin alueella on siten saattanut olla asutusta jo ennen isoavihaa (1713-1721). Tontin kerrostumat ovat oletettavasti säilyneet Raatihuoneen alla ja kivetyllä piha-alueella ainakin osittain.

Kiinteistötunnus 20500100100030

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Tontin alue on ollut kaupunkialuetta kaupungin perustamisesta (1651) lähtien. Vuoden 1659 perspektiivipiirroksessa tontin alueelle on merkittynä kaksi rakennusta, joista toinen on joko pappila tai koulutalo. Vuoden 1764 kartassa paikka on ollut niittynä. Tontin kerrostumat ovat pääosin myöhemmän rakentamisen tuhoamia, mutta asfaltoidun sisäpihan alueella kerrostumia on saattanut osittain säilyä.

Kiinteistötunnus 20500100110002

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Tontin alue on ollut kaupunkialuetta kaupungin perustamisesta (1651) lähtien. Vuoden 1659 perspektiivipiirroksessa tontin alueelle on merkittynä kaksi rakennusta. Vuoden 1764 kartassa paikka on ollut osin niittynä ja osin peltona. Tontin kerrostumat ovat oletettavasti säilyneet ainakin osittain Pohjolakadun puoleisessa osassa ja tontin luoteisreunalla. Oletettavasti osittain säilyneillä alueilla on sijainnut vielä 1960-luvun alussa neljä 1-kerroksista rakennusta. Tontin piha-alueen pintaa on oletettavasti laskettu Pohjolakadun puoleisella reunalla, minkä seurauksena ainakin osa kerrostumista on tuhoutunut. Myös sadevesiviemäröinti on tuhonnut osaltaan kerrostumia.

Kiinteistötunnus 20500100110003

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 2 Tontin alue on ollut kaupunkialuetta kaupungin perustamisesta (1651) lähtien. Vuoden 1659 perspektiivipiirroksessa tontin alueelle on merkitty kaksi asuinrakennusta ja Kajaanin ensimmäinen kirkko. Vuoden 1764 kartassa tontin alue on ollut pääosin niittynä. Tontin kerrostumat ovat saattaneet säilyä osittain asfaltoidulla sisäpihalla. Piha-alueella on sadevesiviemäröinti.

Kiinteistötunnus 20500100340103

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 1 Tontti sijaitsee Vuohenginkosken kaupunginpuoleisella rannalla linnalle johtaneen tien vieressä. Tontin kohdilla on sijainnut varastoaittoja vuoden 1659 perspektiivipiirroksen mukaan. Vuoden 1764 kaupunkikartan mukaan tontin alue on ollut tuolloin osittain peltona ja osittain niittynä. Karttojen perusteella asuintontit levisivät tontille vasta 1800-luvun alkaessa. Tiedot Kajaanin väestömäärästä antavat olettaa 1600-luvun lopun rakennetun kaupunkialueen olleen olemassa olevien kuvallisten lähteiden esittämää laajempi. Kyseisen tontin alueen asuinrakentaminen ennen isoavihaa (1713-1721) ei ole mahdollon ajatus. Tontin kerrostumat ovat oletettavasti kauttaaltaan hyvin säilyneitä. Jäteviemäri on tuhonnut osan tontin pohjoisosan Linnankadun viereisistä kerrostumista.

Kiinteistötunnus 20500100340104

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

- 1 Tontti sijaitsee Vuohenginkosken kaupungin puoleisella rannalla. Tontin alueella on sijainnut varastoaittoja vuoden 1659 perspektiivipiirroksen mukaan. Vuoden 1764 kaupunkikartassa tontin kaakkoispuolisko on ollut tonttimaana ja luoteispuolisko peltona. Tiedot Kajaanin väestömäärästä antavat olettaa 1600-luvun lopun rakennetun kaupunkialueen olleen olemassa olevien kuvallisten lähteiden esittämää laajempi, minkä takia tontin alueen otto tonttimaaksi jo ennen isoavihaa (1713-1721) on mahdollista. Pihan nurmialueen ja sepelillä olevan parkkipaikan alaiset kerrostumat ovat oletettavasti hyvin säilyneitä.

Kiinteistötunnus 20500199030001

Arkeologinen mielenkiinto Kohdekuvaus

1

Nykyinen Rantapuisto levittäytyy lähes koko isoavihaa (1713-1721) edeltäneen kaupunkialueen pituudelta Vuohenginkosken kaupungin keskustan puoleiselle rannalle. Vuoden 1659 perspektiivipiirroksen mukaan puiston alueella on sijainnut varastoaittoja. Vuoden 1764 kaupunkikartassa Puiston alue on ollut osin tonttimaana, peltona ja niittynä. Vaikka vuoden 1659 perspektiivipiirroksessa puiston alueella ei sijainnut tontteja, tiedot Kajaanin väestömäärästä antavat olettaa 1600-luvun lopun rakennetun kaupunkialueen olleen olemassa olevien kuvallisten lähteiden esittämää laajempi, minkä takia tontin alueen otto tonttimaaksi jo ennen isoavihaa (1713-1721) on mahdollista. Rantapuiston kerrostumat ovat oletettavasti hyvin säilyneitä. Kunnallistekniset kaivannot ovat tuhonneet osittain kerrostumia.

Kajaanin kaupunkiarkeologinen inventointi

Tonttien rakennuskanta

Liite 10

T. Mökkönen 2001

Kiinteistötunnus	Rakennukset	Rakennusvuosi	Perusta	Kellari	Viite
20500100010001	6-kerroksinen rapattu tiilinen kerrostalo.		betoni	☒	
20500100010004	6-kerroksinen elementti kerrostalo		betoni	☒	
20500100010005	2/4-kerroksinen keltatiilinen asuin- ja liikerakennus		betoni	☒	
20500100010006	Brahenkadulla 7-kerroksinen asuinkerrostalo, Välikadulla 4-kerroksinen asuin- ja liikerakennus ja Linnankadulla 2-kerroksinen liikerakennus		betoni	☒	
20500100020004	Brahenkadulla 6-kerroksinen valkotiilinen kerrostalo, Välikadulla 1-kerroksinen tiilinen liikerakennus		betoni	☒	
20500100020006	Brahenkadulla 3/4-kerroksinen asuinkerrostalo, Väli- ja Kirkkokadulla 1-kerroksinen Kajaanin seurakunnan rakennus		betoni	☒	
20500100020007	1-kerroksinen tiilinen liikerakennus		betoni	☒	
20500100020008	6-kerroksinen tiilinen asuinkerrostalo		betoni	☒	
20500100030001	Brahenkadulla 6-kerroksinen tiilinen asuinrakennus, Välikadulla kukkakioski.		betoni	☒	
20500100030002	Brahenkadulla 6-kerroksinen tiilinen asuinrakennus, Välikadulla 2-kerroksinen liikerakennus.		betoni	☒	
20500100030003	Brahenkadulla 6-kerroksinen tiilinen asuinrakennus, Koivukoskenkadulla 1-kerroksinen liikerakennus.		betoni	☒	

Kiinteistötunnus	Rakennukset	Rakennusvuosi	Perusta	Kellari	Viite
20500100030007	Brahenkadulla 6-kerroksinen tiilinen asuinrakennus, Välikadulla 1-kerroksinen liikerakennus		betoni		✓
20500100040010	Sekä Brahenkadulla että Välikadulla 5-kerroksinen asuin- ja liikerakennus. Tontin kaakkoisreunalla 2-kerroksinen siipirakennus		betoni		✓
20500100040011	Brahenkadulla 5-kerroksinen tiilinen asuinrakennus, Välikadulla 4-kerroksinen asuin- ja liikerakennus.		betoni		✓
20500100040012	Brahenkadulla 6-kerroksinen asuin- ja liikerakennus, Lönnrotinkadulla 7-kerroksinen asuin- ja liikerakennus ja Välikadulla 4-kerroksinen asuin- ja liikerakennus.		betoni		✓
20500100050015	Kauppakadulla 4-kerroksinen asuin ja liikerakennus, Koivukoskenkadulla 1-kerroksinen liikerakennus ja pihalla tontin kaakkoisreunalla 1-kerroksinen varastorakennus.		betoni		✓
20500100060016	Kauppakadulla 4-kerroksinen asuin- ja liikerakennus. Tontin luoteisreunalla 2-kerroksinen liikesiipi.		betoni		✓
20500100060018	Sekä Kauppakadulla että Välikadulla 4-kerroksinen asuin- ja liikerakennus, tontin kaakkoisreunassa 1-kerroksinen liikerakennus.		betoni		✓
20500100070019	4-kerroksinen asuin- ja liikerakennus.		betoni		✓
20500100070021	Raatihuoneentorin puolella 4-kerroksinen asuin- ja liikerakennus. Väli- ja Linnakdun reunalla 2/3-kerroksinen asuin- ja liikerakennus.		betoni		✓

Kiinteistötunnus	Rakennukset	Rakennusvuosi	Perusta	Kellari	Viite
20500100090028	Kauppakadun puolella 3- ja 4-kerroksiset asuin- ja liikerakennukset, Pohjolankadun puolella 7-kerroksinen asuin- ja liikerakennus.		betoni	☒	
20500100090029	1-kerroksinen puinen luonnonkiviperustainen raatihuone ja 1-/2-kerroksinen kivinen taidemuseo.	1831 ja 1936	luonnonkivi ja betoni	☒	
20500100100030	Kauppakadulla 4-kerroksinen asuin- ja liikerakennus, Pohjolankadulla 7-kerroksinen asuin- ja liikerakennus, Kirkkokadulla 2-kerroksinen liikerakennus ja pihalla 1-kerroksinen liike- ja autotallirakennus.		betoni	☒	
20500100110002	Kauppakadun puolella 2-kerroksinen liikerakennus.		betoni	☒	
20500100110003	Kauppakadun puolella 2-kerroksinen liikerakennus ja Pohjolankadun puolella 2-kerroksinen tiilinen liikerakennus.		betoni	☒	
20500100340103	2-kerroksinen puinen asuinrakennus.		luonnonkivi	☒	
20500100340104	7-kerroksinen asuin- ja liikerakennus.		betoni	☒	

Kajaani. Kaupunkiarkeologinen inventointi
Negatiiviluettelo, MV/RHOA 124995: 1-24.

Kaikki kuvat ottanut T. Mökkönen 11.-16.6. 2001

Liite 11

(1/3)

Neg. Nro (124995:1- 24)	Kohde (kunta - kaupunginosa - kortteli - tontti)	Katuosoite	Kuvaus	Suunta
1	205-1-1-1	Brahenkatu 24	Panoraama. Tontti 1-1-1 kuvattu Ämmäkadun yli. Tontin alue on autiona vuoden 1659 perspektiivipiirroksessa, mutta on kuitenkin saattanut olla rakennettua aluetta 1600-luvun lopulla.	Kohti S
2	205-1-1-1	Sama	ks. ed.	Sama
3	205-1-1-1	Sama	ks. ed.	Sama
4	205-1-1-4 ja 205-1-1-6	Brahenkatu 20 ja 22	Tonttien 1-1-6 (vasemmalla) ja 1-1-4 kerrostumat ovat oletettavasti osittain säilyneitä piha-alueella. Alue on ollut rakennettua kaupunkialuetta jo 1650-luvulta alkaen. Kuva otettu Brahenkadun yli.	Kohti SW
5	Rantapuiston pohjoisosa ja Brahenkatu		Rantapuisto (oikealla) ja Brahenkatu Linnankadun pohjoispuolella. Paikalla on sijainnut rakennuksia jo 1600-luvulla. Isonvihan jälkeen myös nykyisen Brahenkadunkadun paikalla Linnankadun pohjoispuolella oli tonttialue. Kuva on otettu Brahen- ja Linnankadun risteyksestä.	Kohti NW
6	205-1-2-4	Brahenkatu 18 tai Linnankatu 25	Panoraama. Tontti 1-2-4 Linnankadun ja Brahenkadun kulmassa on ollut rakennettua kaupunkialuetta jo 1650-luvulta lähtien. Tontin piha-alueen kerrostumat ovat oletettavasti hyvin säilyneitä. Tontin Linnankadun reunus on harvoja kadun reuna-alueita Kajaanissa, jossa 1600-luvun kerrostumat ovat oletettavasti säilyneitä. Kuva otettu Linnankadun yli.	Kohti S
7	205-1-2-4	Sama	ks. ed.	Sama
8	205-1-3-1 ja 205-1-3-2	Brahenkatu 8-10 ja Välikatu 9	Panoraama. Tontit 1-3-1 (vasemmalla) ja 1-3-2 ovat olleet rakennettua kaupunkialuetta jo 1650-luvulta lähtien. Tonttien kerrostumat ovat oletettavasti säilyneet piha-alueilla. Kuvattu Välikadun yli.	Kohti E
9	205-1-3-1 ja 205-1-3-	Sama	ks. ed.	Sama
10	205-1-3-1 ja 205-1-3-	Sama	ks. ed.	Sama

Neg. Nro (124995:1- 24)	Kohde (kunta - kaupunginosa - kortteli - tontti)	Katuosoite	Kuvaus	Suunta
11	205-1-4-11 ja 205-1-4-12	Brahenkatu 2-4 ja Välikatu 1-3	Panoraama. Tonttien 1-4-12 ja 1-4-11 (oikealla) alueella on ollut asuinrakennuksia vuoden 1659 perspektiivipiirroksen mukaan. Tonttien alue on ollut asutettua kaupungin perustamisesta lähtien. Kerrostumia on oletet-tavasti säilynyt piha-alueilla. Kuvattu Brahenkadun yli.	Kohti W
12	205-1-4-11 ja 205-1-4-12	Sama	ks. ed.	Sama
13	205-1-5-15	Kauppakatu 9	Panoraama. Tontin 1-5-15 piha-alueen kerrostumat ovat oletet-tavasti säilyneitä. Tontin alue on ollut tonttimaata 1650-luvulta lähtien. Kuvattu Välikadun yli.	Kohti W.
14	205-1-5-15	Sama	ks. ed.	Sama
15	205-1-6-16	Kauppakatu 11	Panoraama. Tontin 1-6-16 park-kipaikka-alueella on oletetta-vasti säilyneitä isoavihaa (1713-1721) vanhempia kaupunkiker-rostumia. Kuvattuna Koivukos-kenkadun ja Välikadun risteyk-sen yli.	Kohti W
16	205-1-6-16	Sama	ks. ed.	Sama
17	205-1-7-19	Kauppakatu 17	Tontin 1-7-19 alueella ei ole sijainnut rakennuksia vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella. Tästä huolimatta tontin parkkialueelta saattaa olla löydettävissä isoavihaa van-hempia kulttuurikerroksia. Kuvattu Kirkkokadun ja Välikadun risteuksen yli.	Kohti W
18	205-1-8-25	Ämmänkoskenkadun ja Kaup-pakadun kulma.	Välikadun ja Ämmäkoskenka-dun risteuksen tontti 1-8-25 on ollut rakentamatonta alu-etta vuoden 1659 perspektiivipiirroksessa. 1600-luvun lopun väes-tönkasvun takia on mahdollista, että ko. tontti on ollut raken-nettua kaupun-kialuetta ennen isoavihaa. Kuvattu Ämmän-koskenka-dun yli.	Kohti S

Liite 11

(3/3)

Neg. Nro (124995:1- 24)	Kohde (kunta - kaupunginosa - kortteli - tontti)	Katuosoite	Kuvaus	Suunta
19	205-1-9-25	Kauppakadun ja Ämmänkosken- kadun risteys	Tontti 1-9-25 on asfaltoituna parkkipaikkana. Tontin alue ei ole ollut rakennettua kaupunki-alueetta vuoden 1659 perspek- tiivipiirroksen tai 1764 kaupun- kikartan perusteella. 1600-luvun lopun väestömäärän kehityksen perusteella tontin alueelta saat- taa olla kuitenkin mahdollista löytää isoavihaa vanhempia kulttuurikerroksia. Kuvattuna Ämmänkoskenkadun ja Kauppakadun yli.	Kohti S
20	205-1-11-2	Kauppakatu 24	Tontin 1-11-2 alue on ollut rakennettua kaupunkialuetta jo 1650-luvulta alkaen. Tontin kerrostumat ovat mahdollisesti ainakin osittain säilyneitä parkkialueella. Kuvattuna Pohjolankadun reunalta parkkipaikan yli.	Kohti E
21	205-1-34-103 ja 205- 1-34-104	Brahenskatu 1-3	Brahenskadun rannan puolen tontit 1-34-103 ja 1-34-104 (etualalla). Tonttien alueella on sijainnut vuoden 1659 perspek- tiivipiirroksen mukaan varas- toaittoja. Isoavihaa vanhempi asuinraken-taminen alueella on kuiten-kin täysin mahdollista. Ku- vattu Brahenskadun yli.	Kohti N
22	205-1-9903-1	Rantapuisto	Rantapuiston (1-9903-1) alueella on sijainnut vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perus-teella varastoaittoja. Vuoden 1764 kartassa paikalla on sijain- nut pelto- ja niittytilkkuja sekä nykyiseltä Brahenskadulta (kuvassa vasemmalla ylhäällä) rantaan saakka ulottuneita tontteja. Alue on saattanut olla rakennettua tonttialuetta jo 1600- luvun lopulla ennen isoavihaa (1713-1721). Kuvattuna Koivukosken voimalan luoteis- puolelta, aivan Rantapuiston eteläpäästä.	Kohti NW-N
23	205-1-9903-1	Sama	ks. ed.	Sama
24	205-1-9903-1	Sama	ks. ed.	Sama

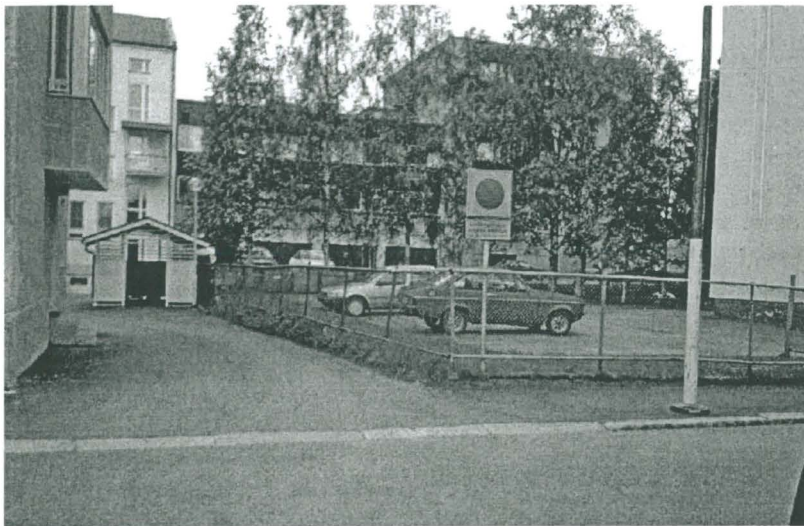
Kuvataulut

MV/RHOA 124995: 1-24.

Kuvannut T. Mökkönen 12.-16.6.2001

MV/RHOA 124995: 1-3. Panoraama. Tontti 1-1-1 kuvattuna Ämmänkadun yli. Tontin alue on autiona vuoden 1659 perspektiivipiirroksessa, mutta on kuitenkin saattanut olla rakennettua aluetta 1600-luvun lopulla. Kohti S.

MV/RHOA 124995: 4. Tonttien 1-1-6 (vasemmalla) ja 1-1-4 kerrostumat ovat oletettavasti osittain säilyneitä piha-alueella. Alue on ollut rakennettua kaupunkialuetta jo 1650-luvulta alkaen. Kuva otettu Brahenkadun yli. Kohti SW.

MV/RHOA 124995: 5. Rantapuisto (oikealla) ja Brahenkatu Linnankadun pohjoispuolella. Paikalla on sijainnut rakennuksia jo 1600-luvulla. Isonvihan jälkeen myös nykyisen Brahenkadunkadun paikalla Linnankadun pohjoispuolella oli tonttialue. Kuva on otettu Brahen- ja Linnankadun risteyksestä. Kohti NW.

MV/RHOA 124995:6-7. Tontti 1-2-4 Linnankadun ja Brahenkadun kulmassa on ollut rakennettua kaupunkialuetta jo 1650-luvulta lähtien. Tontin piha-alueen kerrostumat ovat oletettavasti hyvin säilyneitä. Tontin Linnankadun reunus on harvoja kadun reuna-alueita Kajaanissa, jossa 1600-luvun kerrostumat ovat oletettavasti säilyneitä. Kuva otettu Linnankadun yli. Kohti S.

MV/RHOA 124995:8-10. Tontit 1-3-1 (vasemmalla) ja 1-3-2 ovat olleet rakennettua kaupunkialuetta jo 1650-luvulta lähtien. Tonttien kerrostumat ovat oletettavasti säilyneet piha-alueilla. Kuvattu Välikadun yli. Kohti E.

MV/RHOA 124995:11-12. Tonttien 1-4-12 ja 1-4-11 (oikealla) alueella on ollut asuinrakennuksia vuoden 1659 perspektiivipiirroksen mukaan. Tonttien alue on ollut asutettua kaupungin perustamisesta lähtien. Kerrostumia on oletettavasti säilynyt piha-alueilla. Kuvattu Brahenkadun yli. Kohti W.

MV/RHOA 124995: 13-14. Tontin 1-5-15 piha-alueen kerrostumat ovat oletettavasti säilyneitä. Tontin alue on ollut tonttimaata 1650-luvulta lähtien. Kuvattu Välikadun yli. Kohti W.

MV/RHOA 124995: 15-16. Tontin 1-6-16 parkkipaikka-alueella on oletettavasti säilyneitä isoavihaa (1713-1721) vanhempia kaupunkikerrostumia. Kuvattuna Koivukoskenkadun ja Välikadun risteysen yli. Kohti W.

MV/RHOA 124995:17. Tontin 1-7-19 alueella ei ole sijainnut rakennuksia vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella. Tästä huolimatta tontin parkkialueelta saattaa olla löydettävissä isoavihaa vanhempia kulttuurikerroksia. Kuvattu Kirkkokadun ja Välikadun risteysen yli. Kohti W.

MV/RHOA 124995: 18. Välikadun ja Ämmäkoskenkadun risteuksen tontti 1-8-25 on ollut rakentamaton aluetta vuoden 1659 perspektiivipiirroksessa. 1600-luvun lopun väestönkasvun takia on mahdollista, että ko. tontti on ollut rakennettua kaupunkialuetta ennen isoavihaa. Kuvattu Ämmäkoskenkadun yli. Kohti S.

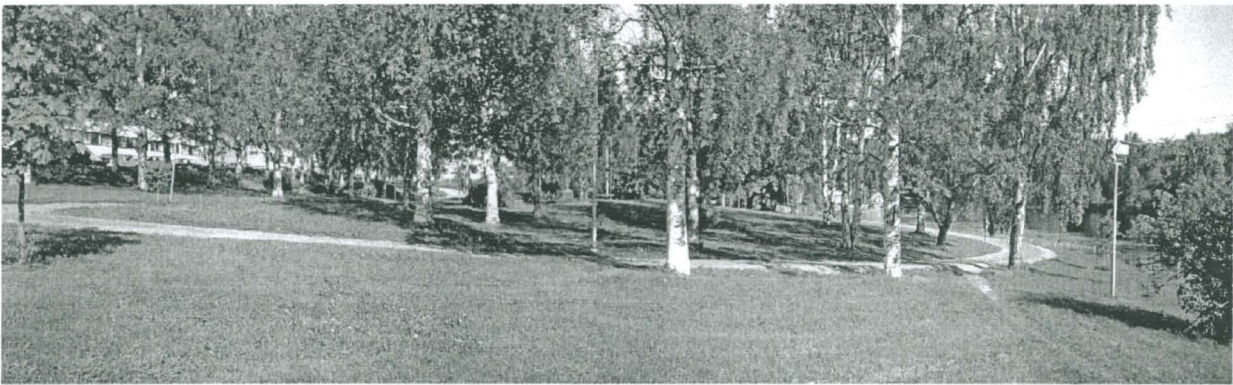
MV/RHOA 124995: 19. Tontti 1-9-25 on asfaltoituna parkkipaikkana. Tontin alue ei ole ollut rakennettua kaupunkialuetta vuoden 1659 perspektiivipiirroksen tai 1764 kaupunkikartan perusteella. 1600-luvun lopun väestömäärän kehityksen perusteella tontin alueelta saattaa olla kuitenkin mahdollista löytää isoavihaa vanhempia kulttuurikerroksia. Kuvattuna Ämmäkoskenkadun ja Kauppakadun yli. Kohti S.

MV/RHOA 124995: 20. Tontin 1-11-2 alue on ollut rakennettua kaupunkialuetta jo 1650-luvulta alkaen. Tontin kerrostumat ovat mahdollisesti ainakin osittain säilyneitä parkki-alueella. Kuvattuna Pohjolan kadun reunalta parkkipaikan yli. Kohti E.

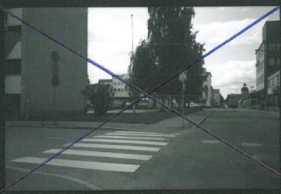

MV/RHOA 124995:21. Brahenkadun rannan puolen tontit 1-34-103 ja 1-34-104 (etualalla). Tonttien alueella on sijainnut vuoden 1659 perspektiivipiirroksen mukaan varastoaittoja. Isoavihaa vanhempi asuinrakentaminen alueella on kuitenkin täysin mahdollista. Kuvattu Brahenkadun yli. Kohti N.

MV/RHOA 124995: 22-24. Rantapuiston (1-9903-1) alueella on sijainnut vuoden 1659 perspektiivipiirroksen perusteella varastoaittoja. Vuoden 1764 kartassa paikalla on sijainnut pelto- ja niittytilkkuja sekä nykyiseltä Brahenkadulta (kuvassa vasemmalla ylhäällä) rantaan saakka ulottuneita tontteja. Alue on saattanut olla rakennettua tonttialuetta jo 1600-luvun lopulla ennen isoavihaa (1713-1721). Kuvattuna Koivukosken voimalan luoteispuolelta, aivan Rantapuiston eteläpäästä. Kohti NW-N.

KODAK 5053 TMY 00 KODAK 5053 TMY 0 KODAK 5053 TMY 1 KODAK 5053 TMY 2 KODAK 5053 TMY 3 KODAK 5053 TMY 4 KODAK 5053 TMY 5

5A

6

7A

8

AK 5053 TMY

10

KODAK 5053 TMY

11

KODAK 5053 TMY

12

KODAK 5053 TMY

13

KOD

9A

10

10A

11

11A

12

12A

13

AK 5053 TMY

14

KODAK 5053 TMY

15

KODAK 5053 TMY

16

KODAK 5053 TMY

17

KOD

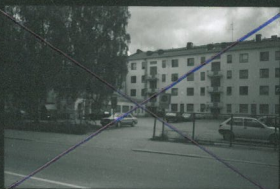
13A

14

14A

15

15A

16

16A

17

KOD

IK 5053 TMY

18

KODAK 5053 TMY

19

KODAK 5053 TMY

20

KODAK 5053 TMY

21

KOD

17A

22

18A

23

19A

24

20A

25

KOD

AK 5053 TMY

21A

26

22A

27

23A

28

24A

29

KOD

AK 5053 TMY

30

KODAK 5053 TMY

31

KODAK 5053 TMY

32

KODAK 5053 TMY

33

KOD

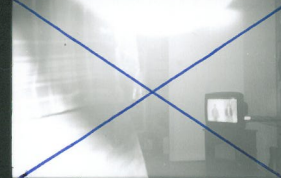
25A

36

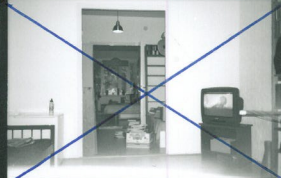
26A

37

27A

38

28A

39

KOD

AK 5053 TMY

30

KODAK 5053 TMY

31

KODAK 5053 TMY

32

KODAK 5053 TMY

33

KOD

Kajaani

Kaupunkiarkheologian inventointi

Teemu Mäkeläinen 11-16.6.2001

meg. 124995:1-24